
RAPPORT FRA ARBEIDSGRUPPE

Seksuelt misbruk av barn og av sårbare voksne i Den katolske kirke

**Kartlegging, forebygging,
beredskap og hjelp**

*Den som fører på
avveier en av disse
små som tror på meg,
for ham var det bedre om
han var senket i havets
dyp med en kvernstein
om halsen.*

Matt 18:6

*Rapport avgitt til biskop Bernt
I. Eidsvig den 22.6.2023*

Seksuelt misbruk av barn og av sårbare voksne i Den katolske kirke

**Kartlegging, forebygging,
beredskap og hjelp**

Innledning

Den 9. januar 2023 nedsatte biskop Bernt Eidsvig en arbeidsgruppe for at Oslo katolske bispedømme (OKB) skal skaffe seg bedre kunnskap om seksuelt misbruk mot barn/ ungdom og sårbare voksne begått i kirkelig sammenheng i de siste 70 år (se mandat, vedlegg 4).

Arbeidsgruppen skal også gjennomgå hva som allerede er gjort av kartlegging, forebygging og tiltak i OKB, og vurdere om det er hensiktsmessig å nedsette en granskningskommisjon, også sett i lys av erfaringer fra de omfattende granskningene som blant annet er gjort i Frankrike og Tyskland i de senere år.

Mandatet presiserer at kunnskapshenting ikke kun skal omfatte prester som gjerningspersoner, men også ordensfolk, kirkelig ansatte og frivillige, og heller ikke være begrenset til barn/ungdom (under 18), men også omfatte «sårbare voksne».

For sammenligning er arbeidsgruppen også bedt om å fremskaffe kunnskap om hva som finnes av forskning på seksuelt misbruk av barn i Norge, samt hva som er gjort av granskninger/undersøkelser i andre kirkesamfunn. Biskopen oppnevnte følgende arbeidsgruppe: Pål Bratbak (sogneprest i St. Svithun menighet), Maria Jordet (psykolog, Ph.D., Høgskolen i Innlandet), Liv Marit Meyer Petersen (medlem av Fagetisk råd, FER, i OKB), Hans Rossiné (kommunikasjonssjef i OKB og gruppens faglige sekretær og Knut W. Ruyter (professor ved Universitetet i Oslo) og arbeidsgruppens leder).

Med henvisning til arbeidsgruppens mandat gir vi her noen «leseanvisninger» til rapporten.

Seksuelt misbruk – et mangetydig begrep

Begrepet «seksuelt misbruk» har ingen entydig definisjon, med ulike avgrensninger om hva som utgjør et slikt misbruk. Det kan variere fra uønsket seksuell oppmerksomhet via trakassering til seksuelle handlinger, fra beføling til voldtekt. Det gjør det også vanskelig å bestemme hvordan man kan undersøke misbruk metodisk. Av disse grunner kan man ikke ta for gitt at det er enkelt å sammenligne rapporter. I tillegg kommer at noen rapporter og forskningsarbeider foretrekker andre betegnelser enn misbruk, så som seksuell vold, overgrep, grenseoverskridende atferd, integritetskrenkelser, brudd på det sjette bud – og heller ikke for noen av disse begrepene finnes noen entydige definisjoner for når en grense er overskredet. Det er heller ikke entydig når et seksuelt misbruk vil være *straffbart*, annet enn at det følger såkalt seksuell lavalder (i Norge 16 år) og forutsetter seksuelle handlinger eller seksuell omgang, uten hensyn til samtykke eller tvang (med mulig unntak når de involverte er jevnbyrdige i alder og utvikling).

Det samme mangfoldet finnes i omtalen av den person som har forgrepet seg og den som er blitt misbrukt. I vårt mandat benyttes begrepet *gjerningsperson* uten noe korresponderende begrep for den gjerningen er begått mot. I strafferetten kan gjerningsperson benyttes i hele spektret fra mistenkt til domfelt (eller frikjent). I det materiale vi gjennomgår, benyttes begrepspar som anklaget-berørt, overgriper-offer, voldsutøver-utsatt/krenket/fornærmet.

Når vi refererer til rapporter og forskning, benytter vi de begreper som rapportene selv bruker.

Sårbare voksne

Mandatet til gruppen skal også omfatte misbruk av «sårbare voksne». De aller fleste rapporter og

forskning omhandler imidlertid barn og ungdom (under 18/16 år). Det finnes lite forskning på «sårbare voksne» og enda mindre granskning.

I offisielle kirkelige skriv har begrepet vært i omløp fra 2000-tallet. Det anerkjenner at også voksne kan bli misbrukt, med klare paralleller til profesjons- og forskningsetikk, hvor beskyttelse av sårbare personer og grupper har stått sentralt i mange år.

Det er uansett vanskelig å bestemme hvem som er «sårbar». Meddelelsen fra Vatikanet, *Vos estis lux mundi*, 2019, lot det stå åpent, mens revisjonen av kirkeretten avgrenset sårbarhet til personer som fullt ut manglet fornuftsevne (se nedenfor).

Arbeidsgruppen legger imidlertid til grunn at *sårbarhet* er noe alle kan erfare, i bestemte livssituasjoner, og som kan utnyttes av personer som nyter høy tillit. Av denne grunnen har vi også valgt å referere og kommentere den omfattende granskningsrapporten fra l'Arche (utgitt 2023) – som avdekker hvor sårbar enhver voksen kan være i søken etter åndelig mening og tilhørighet. Hvis sårbarhet er et kjennetegn for alle, i bestemte livssituasjoner, vil det også være relevant for hvordan man tenker om forebygging og beredskap.

Årsaker og systemfeil

Arbeidsgruppen er bedt om å fremskaffe bedre kunnskap om seksuelt misbruk begått i en kirkelig sammenheng. Ved bruk av foreliggende granskningsrapporter og forskning – i inn- og utland – kan vi presentere en bred kunnskaps gjennomgang om hvilken type problemer, omfang, risikofaktorer, hvordan håndtert, tiltak for forebygging og beredskap.

Vi har forsøkt å identifisere om det ved Den katolske kirke finnes *særegne forhold* som er annerledes enn i befolkningen generelt, i andre institusjoner og profesjoner og i andre kirkesamfunn – og som kanskje kan forklare noen former for misbruk, («hva er det med Den katolske kirke og små gutter?») Samtidig viser de store granskningsrapportene at seksuelt misbruk ikke har et større omfang i Den katolske kirke enn i befolkningen generelt og i sammenligning med andre kirkesamfunn, selv om det er det inntrykk man kan sitte igjen med etter pressedekning.

Ingen av rapportene eller forskning gir oss sikker kunnskap om *årsakene* til misbruk. På det individuelle plan blir en del *risikofaktorer* identifisert som alle gir god kunnskap om hvordan misbruk kan forebygges. På det systemiske plan angis ulike grunner (systemfeil i lære og organisasjon) som mulige bakgrunnsforklaringer på misbruk, og med ditto forslag til endringer i organisasjon og lære: teologi, morallære (seksualetikk), ordinasjon av kvinner, kvinner i styre og stell, opphevelse av sølibat, kirkerett, demokratisk styresett m.m. Årsakssammenhengene er imidlertid usikre, og leser gjøres oppmerksom på at denne rapporten ikke har kunnet frembringe sikker kunnskap om læremessige og organisatoriske systemfeil også kan forklare eller bidra til/forårsake visse typer seksuelt misbruk. Vi kan imidlertid vise til at det finnes en del arbeider som utforsker disse områdene på en kritisk og kompetent måte (Fleming, Keenan og Zollner 2023, Kenny 2019, Ross 2019, Zollner 2019, Böhm, Zollner, Fegert og Liebhardt 2014).

Er seksuelt misbruk i kirkelig sammenheng moralsk verre enn i andre sammenhenger?

Arbeidsgruppen anviser at den har arbeidet under den forutsetning og overbevisning om at det er slik –

og at dette også er det sterkeste motiv for å komme til bunns i saken, ta saken på største alvor – og gjøre hva som er mulig for å undersøke, forebygge, behandle og endre. Det skylder vi alle som har vært utsatt for misbruk, barn som voksne.

Forskning viser noe om hvor stor og langvarig den moralske skaden er, også med hensyn til tro og tilhørighet, med manglende tillit, frafall osv. Rapportene avdekker også at åndelig omsorg og veiledning kan benyttes til å forlede til seksuelle handlinger. At åndelige overgrep kan gå forut for og bane vei for seksuelt misbruk, er det derfor særlig viktig å være oppmerksom på i en kirkelig sammenheng, slik at forebygging kan innsettes på riktig sted.

Kommentert gjennomgang

Med disse leseanvisningene for øye har vi også lest rapporter og forskning kritisk. Vi har tillatt oss å kommentere dem underveis, med særlig henblikk på hvilken type kunnskap som kan være særlig relevant for å vurdere om det bør nedsettes en granskningskommisjon i OKB. Og med henblikk på hva som eventuelt bør gjøres for å komme til bunns i saken, hvordan vi kan forbedre forebygging og beredskap, og ha fokus på hjelp til rammede, på ansvarlighet og åpenhet.

Innhold

Arbeidsgruppen avleverer herved rapport med følgende disposisjon

I	Kartlegging av undersøkelser, forebygging og tiltak	10
	A. OSLO KATOLSKE BISPEDØMME	
	B. VATIKANET	
	C. DEN NORSKE KIRKE OG KIRKELIG RESSURSSENTER	
II	Redegjørelse for forskning på seksuelt misbruk i Norge	30
III	Granskningsrapporter i Europa	36
	A. TYSKLAND	37
	♦ Den tyske bispekonferansens rapport fra 2018	
	♦ Bispedømmet München-Freising rapport	
	♦ Bispedømmet Osnabrück rapport	
	B. FRANKRIKE	42
	♦ Rapport fra den franske bispekonferansen og sammenslutningen av ordenssamfunn fra 2021	
	♦ Rapport om l'Arche-fellesskapet fra 2023	
	C. STORBRIANNIA	47
	♦ Nasjonal rapport fra 2022	
	♦ Nasjonal delrapport om Den katolske kirke fra 2020	
	♦ Egeninitierte granskninger, Nolan-rapporten fra 2001 og Cumberlege-rapporten fra 2007, med noen tiltak for forebygging og beredskap	
	D. POLEN	52
	♦ Rapporter fra bispekonferansen fra 2019	
	♦ Rapport fra den nyopprettede statlige kommisjonen	
IV	Vurderinger og anbefalinger	56
	♦ Opprettelse av granskningskommisjon ikke anbefalt	
	♦ Anbefaling til undersøkelser	
	♦ Anbefaling til forbedring av forebygging	
	♦ Anbefaling til forbedring av beredskap og behandling av saker	

I

Kartlegging av undersøkelser, forebygging og tiltak

A | Oslo katolske bispedømme – kartlegging og redegjørelse for hva som er gjort

Beredskapsplan 2003

Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift vedtok i 2003 den første beredskapsplanen mot seksuelle overgrep og grenseoverskridende adferd. Den inneholdt prosedyrer for saksbehandlingen når kirkelige medarbeidere er mistenkt for eller har gjort seg skyldig i overgrep eller grenseoverskridende adferd. Hva som mentes med «overgrep eller grenseoverskridende atferd» ble ikke nærmere definert, annet enn ved samlebegrepet: seksuelle krenkelser. Med det siktet planen til «at den som har størst makt i en relasjon mellom personer i et asymmetrisk maktforhold, anvender en seksualisering av relasjonen på en slik måte at den andres intimitetsgrenser blir krenket». Planen var utarbeidet for «barn og unge», men omfattet også «særlig sårbare voksne» som kan ha blitt krenket. Alle saker skulle behandles av *Fagetisk Råd*, som avgir uttalelse til biskopen, som avgjør saken (kirke)rettslig eller administrativt. Det ble opprettet kontaktpersoner som krenkede kunne henvende seg til. Planen nevnte også at ved mistanke om straffbare forhold kan saken anmeldes til politiet. Del 6 i planen etablerte noen forebyggende tiltak.

Det ble også utarbeidet en folder med informasjon om beredskapsplanen, og med navn og nummer til de to oppnevnte kontaktpersonene det kunne tas kontakt med ved mistanke om overgrep. Folderen ble sendt til alle menighetene i OKB, og den ble tatt inn i bispedømmets håndbok for menigheter.

Bakgrunn for planen som ble vedtatt i 2003

Den nordiske bispekonferanse hadde noe tidligere vedtatt at hvert enkelt bispedømme skulle utarbeide handlingsplaner mot seksuelle overgrep i Kirken. I 1999 utarbeidet pastoralsrådet (PRO) i OKB et arbeidsprogram hvor det ble vedtatt at PRO skulle utarbeide en beredskapsplan «til bruk når man står overfor mennesker som har vært utsatt for overgrep». Initiativet og et uttrykt behov for beredskap kom imidlertid opprinnelig fra Norges Katolske Kvinneforbund (NKKF). Etter deres landsmøte i 1997 sendte forbundet sin resolusjon og oppfordring til daværende biskop Gerhard Schwenzer. To år senere ble det nedsatt en arbeidsgruppe for å følge opp arbeidet. I 2002 så NKKF seg nødt til å klage på sendretthet i et åpent brev til biskop Schwenzer.

Et utkast til en beredskapsplan ble deretter utarbeidet og sendt på høring til menigheter og organisasjoner før planen, i bearbeidet form, ble vedtatt våren 2003.

Fagetisk råd (FER) ble oppnevnt med en jurist som leder (Rønnaug Aaberg Andersen), samt prest og psykolog.

Revisjon av beredskapsplanen

I 2011 ble beredskapsplanen fra 2003 revidert. Fagetisk råd fikk også en rådgivende rolle i bispedømmet vedrørende psykologiske, juridiske, sosiale, moralske, teologiske og kirkepolitiske aspekter i forbindelse med seksuelle overgrep. Medlemmene kunne også være hjelpelige i utdanning og etterutdanning av prester, diakoner og kirkelige medarbeidere. Det ble holdt kurs i menigheter og på prestemøter.

Revisjonen var nok også foranlediget av to hendelser: Troskongregasjonens oppfordring fra mai 2011 om at enhver lokalkirke skulle utarbeide retningslinjer for behandling av saker om seksuelle overgrep begått

av prester mot mindreårige (for nærmere omtale, se nedenfor), men langt viktigere var nok nyheten om at biskopen i Trondheim, Georg Müller, fratrådte sin stilling på grunn av overgrep mot en mindreårig.

Müller-saken og oppfordringer til andre om å melde seg

I april 2010 ble det kjent at biskop Georg Müller fra Trondheim fratrådte sitt embete på bakgrunn av overgrep mot en mindreårig (gutt på 10 år) før han ble biskop, 20 år tilbake i tid. Den utsatte publiserte sin historie i en bok utgitt på St. Olav forlag, med tittelen «Ingen vei utenom – om oppgjøret med en katolsk biskop». Boken ble publisert under pseudonymet David. Saken ble omgående meldt til Troskongregasjonen i januar 2009. Biskopen innrømmet forholdet, og hans avskjedssøknad ble innvilget umiddelbart. Han forble imidlertid biskop uten portefølje, med begrensede oppgaver i et annet land. Saken var på et tidspunkt anmeldt til politiet, men den ble henlagt som foreldet uten nærmere etterforskning.

I forbindelse med informasjon og publisitet om denne saken, oppfordret også biskop Bernt I. Eidsvig (OKBs biskop fra 2005) og Fagetisk råd personer til å melde seg dersom noen hadde vært utsatt for seksuelle overgrep eller grenseoverskridende adferd, for å få hjelp selv, men også for å «hjelp oss med det forebyggende arbeidet». Oppfordringene og informasjonen ble formidlet muntlig via mediene og informasjonstjenesten i OKB.

Det meldte seg 20 personer. Alle sakene ble grundig behandlet av Fagetisk råd, med høringer, kontradiksjon, tilbud om psykologisk bistand, med uttalelser til biskop i hvert enkelt tilfelle, også om eventuell oppreisning. Det er redegjort for disse 20 i den følgende rapporten fra Fagetisk råd.

Saker som har vært behandlet i Fagetisk råd 2003-2012

I perioden fra 2003 og til 2012 er det registrert og behandlet 33 saker i Fagetisk råd. Meldingene gjaldt 23 prester og syv med andre funksjoner i Kirken, blant annet i frivillig arbeid. To saker lå utenfor Fagetisk råds mandat og ble ikke tatt til behandling.

11 av prestene det ble varslet om, var gamle saker fra 1940-tallet til 1960-tallet. Alle var døde. Det er registrert 18 seksuelle overgrep, de fleste av prester.

I gjennomgang av dokumentasjon er det stort sett benyttet uspesifiserte uttrykk for hva slags seksuelt misbruk/handling det er snakk om (misbruk, overgrep, grenseoverskridende adferd, upassende/utilbørlig oppførsel/adferd).

Alle overgriperne var menn. Det kom en melding mot én kvinne, men den dreide seg om fysisk avstraffelse i undervisning og ble derfor ikke behandlet.

Blant ofrene/fornærmede var det 12 jenter/kvinner og 14 gutter/menn. Det er noe mangelfull dokumentasjon på alderen til ofrene, men kun to av disse var under seksuell lavalder (under 16 år) på det tidspunktet handlingen skjedde. De øvrige var ungdom/unge voksne.

I 18 av sakene var det de krenkede selv som hadde varslet. To prester har varslet, de andre er enten venner av eller nær familie av krenkede. Noen varslet anonymt.

Ofrene har fått noe oppfølging i etterkant av varslene. Så godt som alle har fått tilbud om og har hatt

samtaler med de oppnevnte kontaktpersonene. Flere har også fått tilbud om og har fått oppfølging av psykolog i Fagetisk råd.

I flere av sakene har det vært gjennomført samtaler og beklagelser fra biskopen.

Utfallet for overgriperne/dem det var varslet om, varierer avhengig av vurdering i Fagetisk råd. De fleste av de anklagede prestene var døde på det tidspunkt melding ble inngitt. Ingen reaksjon var derfor mulig. Blant de gjenlevende ble et par prester frikjent (ved åpenbart falske anklager), mens andre ble pålagt ulike begrensninger i utøvelse av pastorale tjenester. Vi er kjent med at minst én prest trakk seg fra prestedtjenesten.

I to saker vurderte Fagetisk råd politianmeldelse, uten at de ble anmeldt. Det ser ut til å bero på en vurdering av at sakene neppe ville være av en slik karakter at de ville være straffbare. To saker ble politianmeldt av den/de fornærmede, men begge sakene ble henlagt av politiet.

Fra 2001 gjorde Vatikanet krav på at et seksuelt misbruk av barn (under 18 år) begått av en prest, skal meldes til Troskongregasjonen (se nedenfor). I denne perioden ble ingen saker meldt til Troskongregasjonen.

Opprettholdelse av Fagetisk råd

I 2013 kom biskop Bernt I. Eidsvig med følgende dekret:

«Stadfestelse av ordningen med Fagetisk råd i Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift

Som biskop er jeg forpliktet til personlig eller gjennom en annen egnet person diskret å undersøke bekymringsmeldinger og anklager om seksuelle krenkelser (jfr. CIC 1717 § 1). Siden 17. februar 2003 har Fagetisk råd i Oslo katolske bispedømme hatt i oppdrag å yte biskopen bistand i behandlingen av slike saker og ivaretagelsen av de involverte. Siden 29. mars 2010 har rådet også bistått Trondheim stift.

Da Fagetisk råd i kraft av sin faglige kompetanse har vist seg å sikre grundig og forsvarlig behandling av slike saker, har jeg besluttet å stadfeste Fagetisk råds funksjon og gir herved rådet følgende mandat:

- 1.** Fagetisk råd skal i samsvar med CIC 1717 § 1 bistå Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift i behandlingen av saker hvor kirkelig medarbeider er mistenkt for eller har gjort seg skyldig i seksuelle krenkelser, slik disse er definert i Beredskapsplan for Oslo katolske bispedømme og for Trondheim stift av 15. mai 2013 (heretter kalt Beredskapsplanen).¹
- 2.** Fagetisk råd arbeider etter retningslinjene fastsatt i Beredskapsplanen og skal sørge for at prosedyrene i planen følges.
- 3.** Fagetisk råds mandat omfatter saker som involverer både mindreårige og voksne utsatte.
- 4.** Fagetisk råds mandat omfatter alle saker som gjelder kirkelige medarbeidere, både geistlige og legfolk, ansatte som frivillige.
- 5.** For detaljer om rådets rolle i ulike typer saker, viser jeg til Beredskapsplanen.»

I 2013 utnevnte biskop Bernt Eidsvig et nytt Fagetisk råd bestående av jurist som leder (Georg Fr. Rieber Mohn), samt diakon, psykolog og pedagog. Samtidig ble det utnevnt nye kontaktpersoner for bispedøm-

¹ Teksten for Beredskapsplan for Oslo katolske bispedømme og Trondheim stift (2013) finnes her: <https://www.katolsk.no/organisasjon/okb/regler/bp/beredskapsplan2013>

met og Trondheim stift. Det nye rådet satte i gang en prosess for å revidere planen. Den gamle planen var for omfattende og til dels vanskelig tilgjengelig. Den var også uklar om i hvilke tilfeller saker burde anmeldes til politiet. Det var viktig med klarere regler som sikret enhetlig og kompetent behandling av sakene. De reviderte reglene ble vedtatt i 2020. Dokumentet heter *Saksbehandling ved seksuelle overgrep og grenseoverskridende adferd*.² Det ble klart presisert at et overgrep skal meldes til politiet (når det anses straffbart) og dermed undergis ordinær etterforskning, og ikke bare behandles i de interne kirkelige organer.

En annen viktig endring var at man ønsket å skjelle klart mellom saksbehandling og forebygging, ikke minst for å fremheve betydningen av forebygging for å forhindre seksuelt misbruk av alle slag i kirkelig sammenheng. I motsetning til den tidligere beredskapsplanen inneholdt de nye saksbehandlingsreglene intet avsnitt om forebygging. En sakkynndig gruppe fikk i oppdrag å utarbeide en veiledning for forebygging. Veiledningen ble publisert i 2020,³ med et supplerende informasjonshefte om de nye kontaktpersonene.⁴ Heftet er også trykket og skal være tilgjengelig i alle menigheter.

Saker som har vært behandlet i Fagetisk råd fra 2013 til 2023

Fagetisk råd har i denne perioden behandlet 20 saker. Varslene er mot 19 menn, og en mann har varsel mot en kvinne.

Det er varslet mot ni prestere og seksleg personer som er frivillige medarbeidere i menigheten eller har andre tillitsverv i Kirken, alle menn. Resten av sakene er bekymringsmeldinger som er utenfor mandatet, eller hvor varselet er åpenbart uten grunnlag.

De fleste varslene er kommet fra den krenkede, men også kontaktpersoner, prestere, familie og menighetsmedlemmer har varslet. Av alle saker Fagetisk råd (FER) har behandlet i denne perioden, er det én som fremtrer som særlig alvorlig. Den gjaldt en ungdomsleder som hadde et seksuelt forhold til en jente som var like under 14 år. Gjerningsmannen var i 18 årsalderen. Selv om forholdet tilsynelatende var «frivillig», definerer norsk straffelov dette som «voldtekt», der minstestrafen er tre års fengsel. Det var ikke tvil i FER om at saken måtte anmeldes til politiet, som iverksatte etterforskning. Saken endte med dom på tre år og seks måneders fengsel.

Ingen andre saker er anmeldt til politiet i denne perioden. Dels fordi det ikke dreier seg om straffbare forhold, dels fordi det er mindre alvorlige, enkeltstående handlinger der påstand står mot påstand, og hvor det blir umulig å bevise skyld. I slike tilfeller vil en anmeldelse og en snarlig henleggelse fra politiets side bli oppfattet som en «frifinnelse» av den angivelige krenker. Det kan lett gi et uriktig bilde av realiteten og være uheldig for den som mener seg krenket. I den interne kirkelige saksbehandling kan det holdes åpent hva som har skjedd, og den mulige krenker kan ikke påberope seg noen «frifinnelse», selv om vedkommende ikke ilegges noen kirkelig sanksjon. Avhøret i FER og en mulig etterfølgende samtale med biskopen, kan uansett ha en gunstig forebyggende virkning.

² https://www.katolsk.no/nyheter/2020/04/saksbehandling-ved-mistanke-om_m_omslag_03apr2020.pdf

³ <https://www.katolsk.no/organisasjon/norge/overgrep/forebygging-av-seksuelle-krenkelser-og-overgrep.pdf>

⁴ https://www.katolsk.no/organisasjon/okb/regler/bp/folder_overgrep_2021_11jun.pdf

Flere av sakene dreide seg om prester som har hatt seksuell omgang med en voksen kvinne i menigheten. Slike sølibatbrudd ligger i prinsippet utenfor rådets mandat. Når de likevel undergis full behandling i rådet, er det fordi presten i utgangspunktet er i et overordningsforhold til en person. Det vil da alltid være en risiko for at denne posisjonen utnyttes til å skaffe seg seksuell omgang. Særlig alvorlig blir det hvis kvinnen/mannen på grunn av sin livssituasjon og psykiske helse er sårbar. Da er vi lett over i forhold som også rammes av den norske straffeloven. En av sakene nærmet seg grensen, men hadde så mange elementer av frivillighet at den falt under. De andre sølibatbruddene var frivillige fra begge parter.

Saksbehandlingen i rådet er kort fortalt at varsler vanligvis innkalles til samtale så snart som mulig etter at varsel er mottatt. Av og til har varsler med seg en støtteperson. Minst to av rådets medlemmer har denne samtalen. Disse går grundig inn i påstandene som fremsettes, og utarbeider et referat av samtalen. Deretter innkalles den mulige overgriper til samtale og foreholdes i den forbindelse anklagene. Så gis vedkommende anledning til å kommentere disse og gi sin versjon. I enkelte saker er det også samtaler med vitner. Når saken er tilstrekkelig opplyst, eller opplyst så langt det lar seg gjøre, har rådet et møte hvor man konkluderer med hvilket råd som skal gis til biskopen. Utfallet har i flere saker vært at biskopen innkaller en prest som har forbrutt seg til en alvorlig samtale. Deretter kan vedkommende bli sendt til et særlig egnet «forbedringskurs» i utlandet – i kirkelig regi. Så vil biskopen, hvis det er en utenlandsk prest som man ikke ønsker å ha i Norge, orientere en aktuell biskop for eksempel i vedkommendes hjemland om saken og overføre presten til et nytt bispedømme.

Ingen saker har vært så alvorlige at de er blitt rapportert til Troskongregasjonen, og har følgelig heller ikke ledet til at noen prester er tatt varig ut av tjeneste.

Saker som kun er behandlet av biskopen

I noen få tilfeller har biskopen behandlet anklager og saker uten å involvere Fagetisk råd. Det mest alvorlige tilfellet inntraff i 2016 og dreide seg om en prest som hadde hatt seksuell omgang med en 15 år gammel jente som var elev på en katolsk skole. Da saken ble omtalt offentlig, tok biskopen resolutt affære. Presten tilsto det hele, og biskopen hadde samtaler med jenta og hennes foreldre. Presten ble umiddelbart suspendert fra prestelig tjeneste. Bispedømmet meldte saken til politiet, som etterforsket saken og reiste tiltale. Tingretten dømte presten til seks måneders fengsel. Samtidig ble saken meldt til Troskongregasjonen gjennom bispedømmets rettsvikar med anmodning om at presten skulle laiseres. Etter noen år besluttet Troskongregasjonen å frata presten kappe og krage og tilbakeføre vedkommende til leg stand. Han ble også utvist (sekularisert) fra den ordenen han tilhørte. Personen oppholder seg ikke lenger i Norge.

Forebygging

Arbeidsgruppen for forebygging anbefalte at kirken skulle intensivere og profesjonalisere opplæringen av prester, ansatte og frivillige i forebygging av overgrep.

I 2021 ble det opprettet en prosjektstilling, og de tre stiftene, OKB, Trondheim stift og Tromsø stift, ble enige om nye retningslinjer for forebygging av overgrep og krenkelser. Det ble noe senere besluttet at denne stillingen skal videreføres som en 50 prosents fast stilling, og ansvarsområde og myndighet utvides. I forbindelse med opprettelsen av stillingen, uttalte dom Lukas Lorf-Wollesen, (medlem av styringsgruppen for koordinering av fellesprosjektet), dette: Selv om målsetningen med kunnskapsformidling

og kompetanseutvikling delvis er nådd, er det fortsatt mye forbedrings- og utviklingspotensial i forebyggingsarbeidet.

Det ble utarbeidet nytt opplæringsmaterieil til bruk for menigheter, ungdomsarbeidere og alle med ulike oppgaver i Kirken. Materieilet er presentert på prestemøtene i alle tre bispedømmene, for kateketer, pastoralrådet i OKB, søstrene, landsmøtet i Norges unge katolikker (NUK) og rektorer ved de katolske skolene. Det er også gjennomført kurs for alle menighetene, samtidig som det er utarbeidet introduksjonsvideoer og e-læringskurs. Det er gjennomført kurs for fremtidige kursledere, og med anbefaling om at hver menighet utnevner en eller to personer som har ansvar for å gjennomføre nettbaserte kurs for nye prester, ansatte og frivillige.⁵

KOMMENTAR:

Denne gjennomgangen viser at OKB var tidlig ute med å etablere en beredskapsplan, med etablering av et fagetisk råd, kontaktpersoner og prosedyrer for saksbehandling, samt elementer for forebygging. Müller-saken førte til større åpenhet og oppmerksomhet for dem som er blitt rammet av seksuelt misbruk – og, fra Kirkens side, mer villighet til å stå til ansvar. Med årene ble saksbehandling revidert og forebygging utskilt som eget tiltaksområde.

Det er derfor gjort mye og godt arbeid på dette feltet. Arbeidsgruppen har likevel noen kommentarer.

Granskning

Det er ikke foretatt noen former for systematiske undersøkelser eller granskning med vitenskapelige metoder, av omfang og karakter av overgrep i Den katolske kirke i Norge. Vi har bare tilfeldig kunnskap om tilfeller som er innrapportert. Hvem som hører og ser oppfordringene, kan være noe tilfeldig. Vi har nedenfor gjengitt flere granskninger for å vurdere om det er noe vi kan lære av, eventuelt implementere og anvende metodisk.

Typer saker

Med det begrensede materiale vi kjenner fra behandling i Fagetisk råd fra 2003-2023 (og den ene fra biskopen), er det noen trekk vi kan fremheve (også fordi de er annerledes enn de utenlandske granskningene, se nedenfor). Av i alt 54 saker var det 16 som omhandlet mindreårige under seksuell lavalder (16 år). Resten var ungdom (over 16 år) og unge voksne. Ofrene var i første periode likt fordelt mellom jenter/kvinner og gutter/menn, men i siste periode var det flest jenter/kvinner. Prester var anklaget i 60 prosent av sakene. Av antall prester i bispedømmet er det et høyere antall anklagede (se vedlegg 1) enn i sammenlignbare studier i andre land (se nedenfor). Dette er et funn det er grunn til å ta på alvor. Likevel skal man være klar over at tallet dreier seg om *anklagede*, hvorav noen ikke har latt seg under-

⁵ Sluttrapport for det midlertidige prosjektet 2021-2023 ble avgitt i juni 2023. Ewa Bivand: Porticus Project GR-073408 Safeguarding in the Catholic Church in Norway – Final Report

søke og noen er blitt frikjent. I de resterende tilfellene var det ansatte eller frivillige i ulike lederverv. Med bruk av uspesifiserte betegnelser vet vi lite om hva slags seksuelt misbruk det har vært snakk om, og alvorlighetsgraden av dette. Men ut fra den strenge regel om å anmelde klart straffbare forhold er det – i alle fall etter 2013 – god grunn til å anta at det ikke dreier seg om svært alvorlige forgåelser.

Organisering

OKB har nå mer enn tyve års erfaring med Fagetisk råd og kontaktpersoner. Ordningen ser ut til å ha fungert tilfredsstillende, men det er likevel grunn til å spørre om det finnes muligheter for forbedring. Virksomheten har hatt lite åpenhet (ingen årsrapporter), koblingen mellom råd og biskop er kanskje for nær, terskelen for å melde er kanskje for høy – og kan oppleves som for risikabel. Kontaktpersonenes mandat og oppgaver synes også noe uklare som rådets «forlengede arm».

Fra erfaringer fra andre land pekes det på betydningen av større uavhengighet fra linjen, konkrete lavterskeltilbud, mer formalisert kontaktpunkt for eksempel i form av et ombud eller lignende. En annerledes type organisering kan også være fordelaktig når saker skal omfatte alle spektre av seksuelt misbruk, ikke bare overfor barn og unge, men også overfor alle voksne i sårbare situasjoner. Og man kan ha økt oppmerksomhet på andre mulige overgripere enn prester.

Manglende oppfølging

Det har vært rettet kritikk mot mangelfull oppfølging av dem som har vært utsatt for overgrep, men også mangler i oppfølging av dem som har forgrepet seg.

Ofrene har fått beklagelse fra biskopen, og tilbud om støttesamtaler og psykologisk hjelp og oppfølging. Om oppfølgingen har vært av positiv betydning på langtidsvirkningene for de berørte, er det ingen dokumentasjon på. For å ta et enda bedre ansvar for dem som er rammet, vil vi vurdere om Kirken bør opprette et profesjonelt tilbud for oppfølging.

Oppfølging av prester – og andre ansatte, som frivillige – som er irettesatt, men ikke tatt ut av tjenesten – eller har fått begrensninger i tjenesten - synes også ganske mangelfull, ved flytting til andre menigheter eller oppgaver eller til(bake) til utland. Her er det potensiale for bedre ivaretagelse av personen selv, men også med tanke på forebygging. Det er også et arbeid som eventuelt krever profesjonell kompetanse.

Forebygging

Vi mener at det har vært klokt å utskille forebygging som egen virksomhet, nå også med en ansatt medarbeider til å drive forebyggende arbeid. Vi har imidlertid lagt merke til at hovedfokus er lagt på *ytre tiltak*, med det man kaller kriminalitetsforebyggende tiltak.

I forebyggingsplanen er dette begrunnet i at prester og ansatte må få hjelp til å beskytte seg

mot den massive påvirkningen fra en promiskuøs og liberal omverden hvor den kristne samlivsetikken har gått i oppløsning.⁶

Vi mener slike begrunnelser legger skylden et annet sted enn der den hører hjemme. Den såkalte kristne samlivsetikken har vel også gått i oppløsning internt, og har vel heller ikke, i sine mest rigide former, forhindret misbruk. Det må altså også være interne grunner som forleder til misbruk. Hva disse er, fremkommer i flere av granskningene gjengitt nedenfor. Vi er enig i at noen ytre tiltak kan være nødvendige, men de har samtidig den ulempe at alle kommer under mistanke, og de kan inngi falsk trygghet og er uansett utilstrekkelige. Vi vil, også i lys av noen av granskningene, foreslå noen *indre tiltak* som viktigere enn ytre tiltak, for eksempel når det gjelder opplæring av barn og unge.

Vi er kjent med at det er utarbeidet noe undervisningsmaterieell for opplæring i menighetene, men vi har ikke evaluert disse.

Vi ser også en utfordring i at forebyggingsarbeidet ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til Kirkens brede flerkulturelle sammensetning, heller ikke i rekruttering av prester til tjeneste i Norge. Organisering gjennom nasjonalbasert sjelesorg gjør det også vanskelig å nå grupper/personer, tilrettelegge for opplæring, og få til en enhetlig innsats. Det ser også ut til å være beskjeden screening/opplæring og oppfølging av prester som starter ny tjeneste i Norge.

B | Vatikanets stillingtagen og tiltak

Sacramentorum sanctitatis tutela (2001/2021): meddelelse om hvilke alvorlige forbrytelser som er forbeholdt Troskongregasjonen å behandle

Denne offisielle meddelelsen, gitt *motu proprio* (lat. på eget initiativ),⁷ dreier seg om hvilke alvorlige forbrytelser det er forbeholdt Troskongregasjonen å behandle. Konsekvensene av slike forbrytelser var fra før av omtalt i kirkeretten, men ingen visste hvilke forbrytelser det dreide seg om. I tilknytning til meddelelsen ble det gitt noen konkrete «Bestemmelser av alvorligere forbrytelser» forbeholdt Troskongregasjonen. Disse ble ikke offentliggjort, bare omtalt. I 2010 ble disse bestemmelser revidert, og først da ble de formelt offentliggjort (promulgert). I 2021 skjedde ytterligere en revisjon av bestemmelsene, som fra da av bærer tittelen «Bestemmelser om forbrytelser forbeholdt Kongregasjonen for tros læren». Det dreier seg om en rekke kirkelige forhold, derunder moralske forhold (art. 6).

Under alvorlige forbrytelser mot moralen omtales spesifikt forbrytelse mot det sjette bud, utført av en prest mot en mindreårig under 18 år.

⁶ Ordrett lyder teksten slik: I samfunnet skjer et skifte: Der kristen samlivsetikk har vært normgivende, oppheves nå forbindelsen mellom samliv og reproduksjon. Det pågår omfattende seksuell påvirkning gjennom nyere kommunikasjonsveier; pornografi er enkelt tilgjengelig selv for helt unge mennesker. Den massive påvirkningen endrer samfunnet og våre relasjoner, og Kirkens medarbeidere vil stå overfor problemstillinger som til nå langt på vei har vært fraværende. De etiske retningslinjene vil derfor innebære at også prester og ansatte kan beskyttes.

⁷ Norsk oversettelse ved Torbjørn Olsen, se <https://www.katolsk.no/dokumenter/dokumenter-fra-vatikanet/jp2/20010518>. Vi takker for øvrig Torbjørn Olsen for å ha kvalitetssikret denne redegjørelsen av hvilke tiltak som er innført av Vatikanet.

Det påligger en biskop plikt til å informere Troskongregasjonen⁸ dersom han på en eller annen måte får opplysninger om de aktuelle forbrytelser og opplysningene i det minste har «sannhetsgehalt» (*saltem verisimilis*). Før han informerer Troskongregasjonen, skal han – uavhengig av politianmeldelse og politietterforskning – selv sørge for en forutgående kirkelig etterforskning og gi sitt votum. Uansett utfallet av denne etterforskning må saken til Troskongregasjonen (som alene f.eks. kan henlegge saken). Troskongregasjonen kan da velge å behandle saken selv eller befale at biskopen prosederer saken til ende ved egen domstol eller administrativt. Det ser ut til at Troskongregasjonen foretrekker det siste da lokalprosess gir større nærhet mellom forbrytelsen og behandlingen og at det eventuelt kan behandle en klage.

Den pavelige kommisjon for beskyttelse av mindreårige – og sårbare voksne

I 2014 opprettet paven denne kommisjonen på permanent basis «for å sørge for beskyttelse av mindreårige og sårbare voksne, med de midler og metoder som den anser som mest passende ... i samarbeid med individer og grupper som arbeider for samme mål.» I den såkalte *kirografen* (fra lat. for håndskrift, betegnelse på visse pavelige ordre innen kurien) ber paven kommisjonen om at alle mulige virkemidler tas i bruk for å hjelpe til å svare på behovene til alle som er blitt rammet, med særlig oppmerksomhet for å sikre at lokalkirkene følger opp og tar ansvar for å beskytte mindreårige.⁹ Kommisjonen ble også forsynt med et sett statutter.

KOMMENTAR:

Bortsett fra at det er kjent at kommisjonen har holdt høringer med ofre for seksuelt misbruk, vet vi lite om hva den ellers har gjort for å foreslå «virkemidler» og oppfølging av lokalkirkene. Fra et kommisjonsmøte fra oktober 2022 er det imidlertid kjent at man ville lansere et fond for å hjelpe lokalkirker finansielt til å etablere «passende sentra» hvor individer kan henvende seg for aksept, helbredelse og rettferdighet.

I en tale til kommisjonen fra samme år, er det tydelig at paven forventer en god del mer av kommisjonen, både når det gjelder forslag til bedre metoder for å forebygge og behandle saker, og til større åpenhet om hva kommisjonen faktisk gjør, med blant annet krav til en årsrapport. Per dags dato (juni 2023) foreligger ingen årsrapport. Paven er bekymret fordi situasjonen med misbruk fortsetter og nye avdekkes og fordi mangel på åpenhet og ansvarlighet kan føre til at de troende mister tillit til sine ledere.¹⁰

I mars 2023 trakk jesuittpater Hans Zollner seg fra kommisjonen, med den begrunnelse at den ikke oppfyller sitt mandat. «I løpet av de siste årene er jeg blitt mer og mer bekymret for hvordan kommisjonen har arbeidet for å oppnå sine mål, spesielt med tanke på ansvarlighet, oppfølging og åpenhet.» Tidligere har også leg medlemmer av kommisjonen (ofre for seksuelt misbruk) trukket seg fra kommisjonen for mangel på samarbeid og åpenhet, men også på grunn av opplevd motstand og motvilje mot å ta tak i reelle problemer.

⁸ Som nå heter Trosdikasteriet.

⁹ Chirograph of His Holiness Pope Francis for the Institution of a Pontifical Commission for the Protection of Minors. https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2014/documents/papa-francesco_20140322_chirografo-pontificia-commissione-tutela-minori.html.

¹⁰ Address of His Holiness Pope Francis to the Members of the Pontifical Commission for the Protection of Minors (Friday, 29 April 2022).

Vos estis lux mundi (2019, 2023)

Denne apostoliske skrivelsen fra pave Frans er et tilsvarende til økt kunnskap om seksuelt misbruk i Kirken og innskjerpet rapporteringsplikt, gjeldende midlertidig i tre år. I 2023 kom en revidert og permanent utgave.

Den starter med å fastslå: «Forbrytelsene seksuelt misbruk rammer Vår Herre, forårsaker fysisk, psykologisk og åndelig skade hos ofrene og krenker de troendes fellesskap. For at slike fenomener – i alle deres former – ikke mer skal forekomme, er det behov for en kontinuerlig og dyp hjertets omvendelse, ... slik at den personlige hellighet og det moralske engasjement kan gå sammen om å fremme en dypere troverdighet i evangelieforkynnelsen og gjøre Kirkens sendelse mer virkningsfull.»

Det anerkjennes at mye allerede er gjort, men det gjenstår fortsatt mye å lære fra fortidens bitre hendelser.

Ansvar for å få det til, ligger hos biskopene. Skrivelsen tar til orde for at det er et gode at prosedyrer blir universelt anerkjent for å forhindre og motarbeide disse forbrytelsene som forråder de troendes tillit. Følgende prosedyrer skal følges:

Brudd mot det sjette bud av prester eller medlemmer av ordenssamfunn og legfolk i ledende kirkelige posisjoner¹¹ skal rapporteres til Vatikanet, forutsatt den krenkede er under 18 år eller varig mangler fornuftens bruk (psykisk utviklingshemmede). Brudd omfatter alle former for seksuelle handlinger overfor mindreårige eller sårbare personer, inkludert all «bruk» av barnepornografi, samt rekruttering av barn til å delta i pornografiske visninger.

Bestemmelsene omtaler også denne form for krenkelse av sårbare personer. Med det menes enhver person i en svekket tilstand som følge av fysisk eller psykisk hemning eller som er berøvet sin personlige frihet, tilstander som setter begrensninger for muligheter og evner til å forstå eller motsette seg tilnærmelser og overgrep. Slike krenkelser (av sårbare voksne) må behandles av biskopene som svært alvorlige saker, men skal ikke meldes til Vatikanet.

Ethvert bispedømme må opprette et system for melding og behandling av saker. Enhver troende har plikt til å melde en sak, med så detaljerte opplysninger som mulig. Melder skal ikke pålegges taushetsplikt. Ved innmelding har biskopen en særlig plikt til å ivareta den/de skadelidte, gjennom personlig kontakt, åndelig veiledning og tilbud om medisinsk/psykologisk behandling.

Det er egne regler (avsnitt 2) hvis den beskyldte selv er biskop eller har innehatt lederstillinger i Kirken eller i ordenssamfunn.

Skrivelsen klargjør med all tydelighet at disse prosedyrene ikke på noe vis skal forhindre at seksuelt misbruk også skal anmeldes til sivile myndigheter.

I tillegg innskjerpes kravet til bispedømmer og bispekonferanser om å etablere robuste systemer for å rapportere misbruk. Disse systemene må være godt kjent og lett tilgjengelig for alle.

¹¹ Legfolk i ledende stillinger ble lagt til i 2023. Det skyldes ganske sikkert at det er avdekket misbruk i flere slike organisasjoner, f.eks. Sodalitium Christianiae Vitae (i Peru) og i L'Arche-fellesskapet som vi omtaler nedenfor.

Vademecum (2020, 2021)

Året etter at *Vos estis lux mundi* først ble publisert, utarbeidet Troskongregasjonen et såkalt *Vademecum* (fra lat. gå med meg). Dokumentet kan kanskje best sammenlignes med en håndbok eller en manual for biskoper (og andre) for å veilede dem om en del problemstillinger og spørsmål kongregasjonen hadde fått ad rapportering og behandling av saker om mistanke mot prester om seksuelt misbruk av barn.

Biskoper oppfordres til å konsultere *Vademecum* for å sikre korrekt og forsvarlig saksbehandling for alle parter.

Revisjon av bok VI i kirkeretten ad straffebestemmelser (2021)

I tråd med innskjerping av rapportering og behandling av anklager om seksuelt misbruk ble også noen av kirkerettens bestemmelser revidert. Det er oppstilt en egen paragraf som definerer hva som menes med seksuelt misbruk, hvilke straffer gjerningsperson kan ilegges (fra varig suspensjon fra visse oppgaver til embetsfratagelse), og at bestemmelsene omfatter ikke bare prester, men også omfatter alle som har en «funksjon» i Kirken (legansatte, frivillige), samt medlemmer av ordenssamfunn som ikke er prester (typisk legbrødre). Det er også straffbart ikke å melde en sak til rettmessig myndighet (sivil og kirkelig). Saksbehandlingen skal være transparent.

Kan 1395

En prest som på annet vis (enn å bryte sølibatet gjennom å inngå ekteskap eller samboerskap) har forbrutt seg mot det sjette budet, og dersom da forbrytelsen er begått offentlig, straffes med rettferdige straffer.

Kan 1398

(Rettferdige straffer blir den presten til del)

- ♦ som begår en forbrytelse mot det sjette av De ti bud med en mindreårig eller med en person som varig har fornuftens bruk ufullkomment, eller som gjeldende rett tilkjenner samme verge;
- ♦ som overtaler eller forleder en mindreårig eller en person som varig har fornuftens bruk ufullkomment, eller som gjeldende rett tilkjenner samme verge, til å vise seg frem pornografisk eller til å delta ved fremvisningen av pornografi, virkelig eller simulert;
- ♦ som i strid med god moral kjøper, besitter, viser eller sprer – på en eller annen måte og med hvilket som helst middel – pornografiske bilder av mindreårige eller av personer som varig har fornuftens bruk ufullkomment.

KOMMENTAR:

Den kirkelige strafferett er mye mindre utviklet og konkretisert enn den sivile strafferett. Begrepet «rettferdig straff» er typisk for kirkeretten og gir en omfattende skjønnsmessig frihet for den som skal utmåle straffen. Vanligvis kan det ikke innebære eksklusjon fra prestestanden (fratas kappe og krage) gjennom såkalt tvungen tilbakeføring til leg stand (tvangslaisering). Imidlertid er det i begge de omtalte paragrafene nå gitt uttrykkelig adgang til tvangslaisering.

Saksbehandling i Vatikanet

Fra 2001 har det vært plikt til å innrapportere til Troskongregasjonen saker hvor prester har forbrutt seg mot mindreårige (under 18 år).

Vi vet imidlertid svært lite om hvor mange saker som er blitt innrapportert, hvordan de er blitt behandlet, og hva utfallet ble, heller ikke eventuelt om hvilken hjelp ofre ble tilbudt.

I et intervju med mgr. Charles J. Scicluna – daværende påtaleansvarlig (*promotor iustitiae*) ved Troskongregasjonen – om pedofili, offentliggjort av Vatikanets pressesenter (VIS) 13. mars 2010, fortalte han dog at det til behandling av de aktuelle saker ved kongregasjonen arbeider foruten ham selv en byråsjef, syv prester og en leg jurist. I perioden 2001-2010 fikk kongregasjonen inn ca. 3000 saker (seksualforbrytelser) fra hele verden, og de refererte seg til de siste femti år. 10 % var pedofilisaker mens 60 % gikk på homoseksuelle og 30 % på heteroseksuelle forhold. 20 % av sakene førte til (kirkelig) rettsprosess, nesten utelukkende lokalt. 60 % fikk en mer administrativ og disiplinær behandling. 20 % endte opp på annen måte, også i form av tvangslaisering.

I en artikkel i EWTN oppgir mgr. Fredrik Hansen, dr.juris.can., at Troskongregasjonen mottok 3400 saker i løpet av pave Benedikts pontifikat. Av disse ble 848 prester fradømt kappe og krage, og mer enn 2500 ble idømt straffer.¹²

Ingen slike opplysninger er imidlertid åpent tilgjengelig, verken statistisk eller når det gjelder prosess og domsavsigelse i enkeltsaker.

KOMMENTAR:

Dette reflekterer dessverre den lange og seiglivede kirkelige tradisjonen med å holde denne type saker mest mulig unna offentligheten.

Den eneste saken som er offentliggjort i sin helhet, angikk kardinal Theodor Edgar McCarrick, men hovedanliggendet i granskningen dreide seg om hva Vatikanet visste om beskyldningene mot McCarrick under hans lange embetsperiode.¹³ Saken ble derfor gransket av Statssekretariatet, ikke Troskongregasjonen. Saken dreide seg heller ikke i særlig grad om barn, men om misbruk av seminarister og unge prester.

Fra mange hold uttrykkes kritikk mot mange forhold:

- ◆ at sakene blir behandlet med diskresjon (konfidensielt og hemmelig)
- ◆ at løsningene fortsatt går i retning av å beskytte anklagede – med interne tiltak: forflytning, pensjonering, innskrenke pastorale oppgaver og lignende
- ◆ at prosedyrene for behandling ikke blir fulgt i praksis (særlig ikke for kirkeledere)
- ◆ at anklagede blir frikjent på grunn av «manglende moralsk sikkerhet»¹⁴
- ◆ at man i stedet nøyer seg med noen formaninger og irettesettelser
- ◆ at utallige saker ligger på vent, i årevis, på grunn av manglende kapasitet og smal kompetanse

I et nylig møte med den franske bispekonferansen innrømmet pave Frans at «systemet» var dysfunksjonelt. Det skyldes nok også nylig kjennskap til at elleve franske biskoper hadde innrømmet skyld i ulike for-

¹² <https://www.ewtn.no/pave-benedikt-xvi-og-overgrepsskandalene/>

¹³ Rapporten på 461 sider ble publisert i 2020. Report on the Holy See's Institutional Knowledge and Decision-Making related to former Cardinal Theodore Edgar McCarrick. https://www.vatican.va/resources/resources_rapporto-card-mccarrick_20201110_en.pdf

¹⁴ «Moralsk sikkerhet» er et klassisk beviskrav i kirkeretten som motsvarer sivilrettslige krav til bevis utover enhver rimelig tvil. Grunnen til at det blir reagert mot det, er antakelig at overgriper som er dømt lokalt (sivilrettslig eller kirkelig) er blitt frikjent av Troskongregasjonen. Da oppfattes dette beviskravet som strengere enn den vanlige strafferetts krav om at noe må være bevist «ut over enhver rimelig tvil». Moralsk sikkerhet innebærer imidlertid ikke absolutte beviskrav.

mer for seksuelt misbruk, både overfor mindreårige og overfor unge homofile menn («sårbare voksne»). Ingen av sakene var meldt til Troskongregasjonen. Ingen av dem var behandlet lokalt, verken sivilrettslig eller kirkerettslig. En av dem (en kardinal) var også selv medlem av Troskongregasjonen. Han hadde bedt den mindreårige (nå voksne) om unnskyldning og tilbød seg (midlertidig) å trekke seg tilbake (retrett) for å be.

C | Redegjørelse for hva som er gjort i andre kirkesamfunn i Norge

Med unntak av tre misjonsorganisasjoner, er det gjort lite for aktivt å kartlegge omfanget av seksuelle overgrep i det kirkelige landskap i Norge. Det er gjort en viss kartlegging av innrapporterte saker, men fokus ser ut til å være rettet mot forebygging.

Ad forskning kan vi vise til arbeidene til Eva Lundgren (1985, 1994) og Tormod Kleiven (2004, 2008, 2018). Den første som forsøkte å gjøre en kvantitativ undersøkelse av omfanget av krenkelsesanklager i det kirkelige landskapet i Norge, var imidlertid Else Kari Bjerva med sin masteroppgave fra 2009: *Når ord står om ord. Kirkens håndtering av seksuelle krenkelsesanklager mot sine ledere når ord står mot ord – i lys av et diakonifaglig perspektiv* (Bjerva 2009). Bjervas fokus er et annet enn arbeidsgruppens, men allikevel er det elementer i hennes arbeid som kan være av interesse, både fordi oppgaven sier noe om omfanget av saker i kirkelige sammenheng i Norge, og fordi enkelte av hennes observasjoner har overføringsverdi.

Bjerva samlet inn data fra 32 kirkelige «enheter» fordelt på ni kirkesamfunn (deriblant Den katolske kirke i Norge), 11 bispedømmer i Den norske kirke (DNK) og 12 kristne organisasjoner. Enhetene rapporterte at de samlet hadde behandlet opp til 322 anklager i perioden 1995-2008.

Tallene viser at det var de 11 bispedømmene som hadde fått innrapportert færrest saker. Bjerva antyder at årsaken kan være at det er vanskeligere å nå frem med en anklage i en byråkratisk struktur enn i en organisasjon hvor veien til ansvarlig myndighet ofte er kortere. Bjerva påpeker også at DNKs retningslinjer frem til 2009 kun gjaldt ansatte og/eller vigslede medarbeidere. Anklager mot frivillige medarbeidere var derfor utelatt. Hvis det er tilfellet, så underbygger det viktigheten av å ha fokus også på andre enn ansatte, og det understreker viktigheten av at det er enkelt å melde saker til en person eller et organ som har blitt gitt myndighet til å følge opp henvendelser.

Det totale antallet politianmeldelser var 61. Av disse ble 32 henlagt, mens 21 førte til domfellelse. Flest saker ble henlagt på grunn av foreldelse. Sammenlignet med tall fra SSB observerer Bjerva at tallene hun har innhentet fra kirkelig hold, skiller seg ut på tre områder.¹⁵ 1) Statistisk sentralbyrås (SSBs) tall viser at 8 prosent av innmeldte saker avvises på grunn av foreldelse. I kirkelig sammenheng er tallet 23 prosent.

¹⁵ Bjerva opplyser i en fotnote at totalt antall registrerte saker som ble fulgt gjennom straffesakskjeden var 1494, sammenlignet med bare 61 i kirkelig sammenheng. Hun har bare tatt med sammenlignbare tall i tabellen hvor vi henter tallene fra. Videre opplyser hun at i strafferettskjeden ble noen saker henlagt på grunn av ukjent gjerningsperson, gjerningsperson som ikke var strafferettslig ansvarlig, manglende opplysninger om gjerningsperson og frifinnelse. Mens SSB statistikk viser anmeldte saker fra 1997, gjelder sakene i kirkelig sammenheng hele perioden 1995-2008.

Det kan indikere at det tar lengere tid før de som er utsatt for overgrep i kirkelig kontekst melder saker til politiet. 2) Ifølge SSB-tallene blir 36 prosent av sakene henlagt på grunn av bevisets stilling, mot 18 prosent av de kirkelige sakene. 3) SSB-tallene viser at 21 prosent av dem som blir anmeldt blir domfelt, mens i kirkelige saker er tallet 34 prosent. Det er altså en høyere grad av kirkelige saker som ender i domfellelse.

Den norske kirke

KA (Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter) og Kirkerådet har siden 2010 gjennomført felles kartleggingsundersøkelser over omfanget av saker knyttet til seksuelle overgrep, grenseoverskridende adferd og seksuell trakassering begått av kirkelige ansatte og frivillige medarbeidere.

Rapportene omhandler saker av alle alvorlighetsgrader (seksuell trakassering, seksuelle overgrep og grenseoverskridende seksuell adferd). Det var intet krav om at innmeldte saker skulle være formelt varslet/meldt eller formalisert som personalsaker. Sakene omfatter hendelser der den anklagede er ansatt eller frivillig medarbeider, og inkluderer hendelser der krenkelsene har skjedd i rammen av kirkelig virksomhet.

Kun to rapporter er tilgjengelige på Kirkerådets hjemmeside: rapportene fra 2016-2017 og 2018-2019.¹⁶ Tallene gjenspeiler de sakene som ble innmeldt i de aktuelle årene, ikke nødvendigvis saker som skjedde i disse årene. Kartleggingen ble gjennomført ved det de kaller en «Questbackundersøkelse» i februar året etter, altså i 2018 og 2020. Forespørselen om å delta i undersøkelsen ble i 2018 sendt ut til 429 enheter. Den gikk til alle fellelråd, alle bispedømmerråd og til Kirkerådet, og 85 prosent svarte. I 2020 ble den sendt ut til 357 enheter, og svarprosenten var 77 prosent. Svarprosenten de andre årene lå på mellom 64-68 prosent. Den høye svarprosenten i 2018 tilskrives at undersøkelsen fant sted under «#meetoo-tiden». De to tilgjengelige rapportene viser stabile tall når det gjelder innrapporterte saker, men i rapporten for 2016-2017 står det at det er en klar økning i antall meldte saker i forhold til tidligere kartlegginger. Økningen, presiseres det, gjelder ikke saker knyttet til ansatte, og de omfattes ikke av lov.

Fordi rapportene ikke følger samme mal, er det ikke mulig å sammenligne alle tallene, men det er i begge perioder innrapportert 16 saker der frivillige eller ansatte er anklaget for seksuell trakassering, krenkelser eller overgrep etter straffeloven, likestillings- og diskrimineringsloven eller arbeidsmiljøloven. Antall saker som ikke rammes av lov, eller der den anklagede verken er ansatt eller frivillig i Den norske kirke, er 18 (2016-2017) og 15 (2018-2019), og det ble innrapportert tre anklager om seksuell handling i begge periodene. I rapporten for 2016-2017 opplyses det at det er innrapportert 4 anklager mot ansatte om brudd på straffeloven, og i to av sakene var de utsatte yngre deltakere i kirkelig arbeid. Det ble også innmeldt 6 saker hvor ungdom skal være utsatt for krenkelser av unge ledere. To saker ble politianmeldt. Rapporten fra 2018-2019 nevner ingen slike saker. Rapporten fra 2016-2017 opplyser tall om de utsatte og de anklagede. Av de utsatte var 85 prosent jenter/kvinner, 15 prosent gutter/menn, 32 prosent under 16 år, 21 prosent 16-23 år, og ingen var over 70 år.

47 prosent av de utsatte var deltakere, 9 prosent var frivillige medarbeidere, og 30 prosent var ansatte.

¹⁶ Verken Kirkerådet eller KA har svart på henvendelser for å få tilgang til øvrige rapporter.

Av de anklagede var 6 prosent jenter/kvinner, 94 prosent gutter/menn. 6 prosent av de anklagede var under 16 år, 27 prosent var 16-23 år, 67 prosent var over 23 år. 53 prosent av dem var ansatte, 34 prosent var frivillige medarbeidere, 15 prosent var deltakere, og 9 prosent opplyses å være «annet». Av de innrapporterte sakene er kun 9 prosent kjent i media. 35 prosent av sakene ble politianmeldt, og to saker førte til fellende dom, og én sak endte med påtaleunntatelse. Seks saker ble henlagt.

Tallene viser at flertallet av de utsatte er kvinner. Det samme bildet speiles i hvem som kommer til samtaler i regi av Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep.¹⁷

KOMMENTAR:

Dette harmoniserer ikke med det vanligste inntrykket vi kanskje har fra katolsk sammenheng, samtidig er de ikke så langt fra de faktiske innrapporterte norske tallene fra katolsk sammenheng (se ovenfor). De katolske granskningsrapportene fra forskjellige land viser at det i hovedsak er gutter/menn som er utsatt for overgrep. Kan forskjellen i tallene antyde at det er forsket for snevert på overgrepssproblematikk i katolsk sammenheng? Og at det er på andre områder enn mannlig prest- gutt hvor man eventuelt vil finne de største mørketallene? Det er også verdt å merke seg at flere overgrep som har skjedd blant unge er utført av frivillige ledere som sannsynligvis ikke er så veldig mye eldre enn de utsatte. Dette viser at ungdomsmiljøet også er noe vi kanskje burde se nærmere på om vi ønsker å få oversikt over mørketall. Forholdet mellom anmeldte saker og saker som ender i domfellelse, er ikke det samme som Bjerva fant i sine tall. Det kan tyde på at det er lav terskel for å melde saker til politiet.

Normisjon, Det Norske Misjonsselskap og Norsk Luthersk Misjonssamband har alle gått mer aktivt til verks for å kartlegge omfanget av overgrepssaker i kirkelig sammenheng. Organisasjonene har sett på både historien og samtiden.

Normisjon

I 2008 utga Normisjon en dokumentasjonsrapport, «Barns plass i misjonshistorien», om barns erfaringer fra deres internatskoler i utlandet i tidsrommet 1948-2000. Rapporten tar for seg mange temaer, men de kartlegger også omfanget av seksuelle krenkelser. Motivasjonen for den rapporten var todelt: tilby oppfølgingstiltak, og øke organisasjonens kompetanse med tanke på kvalitetssikring og utvikling i fremtiden. Rapporten benytter seg av rettsvesenets definisjoner av seksuelle overgrep som en ytre handling hvor det skilles mellom tre alvorlighetsgrader: 1) seksuelt krenkende eller annen uanstendig adferd; 2) seksuell handling; 3) seksuell omgang. De legger også til grunn at en seksuell krenkelse består av tre deler: en relasjon, en ytre handling og en opplevelse av å bli krenket. Rapporten tar utgangspunkt i krenkedes opplevelse av den ytre handlingen. Med seksuell krenkelse menes «at den som har størst makt i en relasjon mellom personer i et asymmetrisk maktforhold, anvender en seksualisering av relasjonen på en slik måte at den andres intimitetsgrenser blir krenket».

Prosjektet ble ledet av psykolog Unndis Bergås i nært samarbeid med en styringsgruppe bestående av Gunnar Fagerli (prest ved Institutt for sjelesorg ved Modum Bad), Tormod Kleiven (avdelingsleder ved

¹⁷ Besøkstallene oppgis i *Evaluering av Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep*, utført av VID vitenskapelige høgskole i 2019, side 39.

Høyskolen Diakonova), Judith van der Weele (psykolog ved Regionalt senter for vold og traumer i Helse Øst) og Else Kari Bjerva og Svein Granerud (begge ansatt i Normisjon). Else Kari Bjerva arbeidet i tillegg for prosjektet i en deltidsstilling. Med seg hadde de også en referansegruppe bestående av Ann-Helen Selle Opdal (psykiatrisk sykepleier og tidligere elev ved en av Normisjons utenlandsskoler), Elisabeth Torp (leder for Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep), Zoë Øiestad (rådgiver i Redd Barna) og Gøril Westborg (psykolog og styremedlem i NORUT, Norsk organisasjon for nord- menn med utenlandsoppekst).

450 barn og unge har vært elever på organisasjonens skoler i utlandet det aktuelle tidsrommet. Målet var å invitere alle til å delta i undersøkelsen. Det ble funnet adresser til 426 personer. Alle disse fikk tilsendt et informasjonsbrev med forespørsel om å delta i spørreundersøkelsen. Det ble vedlagt et svarkort der vedkommende kunne krysse av om man ønsket 1) spørreskjemaet 2) rapporten og/eller 3) informasjonsbrev med oppfølgingstilbud. For å forsikre seg om at brevet var nådd frem, var de som ikke ønsket å delta, oppmuntret til å sende inn bekreftelse på dette. Det ble sendt ut en påminnelse til dem man ikke hadde hørt fra.

Det totale antallet som bekreftet at de mottok informasjonsbrevet var 398, og 225 ønsket å motta spørreskjemaet. 200 returnerte det i tide til å delta, altså en svarprosent på 50,3 prosent. Spørreundersøkelsen var anonym. Flertallet av elevene hadde bodd på skolens internat.

18 personer rapporterte at de hadde vært utsatt for seksuelle krenkelser mens de var elever ved misjonens skoler, det vil si 9,1 prosent av de som besvarte dette spørsmålet (197), 12,1 prosent av kvinnene og 4,2 prosent av mennene som besvarte. Ikke alle krenkelsene fant sted på skolens område eller i skoletiden, og krenkerne omfatter misjonærer, lokale ansatte for frivillige, og medelever. Halvparten av dem som oppga at de hadde blitt utsatt for seksuelle krenkelser rapporterte om berøring av genitalia (inkludert samleie eller samleielignende handlinger), altså 4,6 prosent av informantene. 55,6 prosent av disse hadde opplevd denne type krenkelse mer enn en gang. 4,1 prosent rapporterte at de har blitt tittet på når de var avkledd, utsatt for blotting eller uønsket kyssing.

15 personer opplyste også om at de visste om elever som ble utsatt for ulike typer krenkelser. I de fleste tilfellene vet man ikke om dette kommer i tillegg til de som selv har rapportert om krenkelser.

I rapporten sammenlignes Normisjons tall med Folkehelsens undersøkelse av seksuelle overgrep mot barn fra 1994. Der hadde 31 prosent av kvinnene og 16 prosent av mennene blitt utsatt for én eller flere seksuelle krenkelser før de var 18 år. 13 prosent blant kvinner og 7 prosent blant mennene rapporterte at overgrepene inkluderte berøring av genitalia. Folkehelsens tall er altså høyere. Fordi forskjellen er så pass stor, konkluderer rapporten med at det ikke er grunnlag for å si at det var en økt risiko å bli utsatt for overgrep på Normisjons skoler enn ellers i samfunnet.

Norsk Luthersk Misjonssamband og Det Norske Misjonsselskap

Norsk Luthersk Misjonssamband har også aktivt søkt å kartlegge omfanget av seksuelle krenkelser ved sine skoler, både i inn og utland.

I 2009 utkom rapporten «Oppvekst og skolegang i utlandet», som Misjonssambandet utga i samarbeid med Det Norske Misjonsselskap. Innhenting og bearbeiding av informasjonen ble utført av *Internati-*

onal Research Institute of Stavanger AS. I likhet med Normisjons rapport, omhandler denne et bredt spekter av erfaringer barn og unge har hatt ved organisasjonenes skoler i utlandet, inkludert seksuelle krenkelser.

Undersøkelsen omfatter alle som var myndige det året undersøkelsen gikk ut (det vil si født i 1991 eller før), og de eldste var rundt 90 år. Spørreskjemaer ble utarbeidet i samarbeid med en referansegruppe bestående av fagpersoner, personer som var tilknyttet organisasjonene og tidligere elever fra organisasjonenes skoler i utlandet. En første versjon av spørreundersøkelsen ble først testet ut på et mindre antall personer før de ble sendt bredt ut. Testundersøkelsen avdekket flere svakheter som ble rettet opp. Den endelige spørreundersøkelsen ble sendt ut pr. post (med frankert svarkonvolutt) og pr. e-post. Misjonsorganisasjonene skaffet til veie navn og adresser. Det var mulig å svare pr. post eller digitalt. 2483 personer mottok skjemaet, og 1481 svarte innen fristen. Det vil si en svarprosent på 60. Blant dem som svarte var 44 prosent menn, og 56 prosent kvinner. Halvparten var under 36 år, og den eldste var 97 år. Medianalder var 36 år.

Rapporten bruker betegnelsen «seksuelle krenkelser» og inkluderer i dette begrepet hva straffeloven både omtaler som seksuell omgang og som seksuell handling.

96 personer hevder å ha blitt utsatt for en seksuell krenkelse, det vil si 7 prosent. 3 prosent av disse oppgir at de ble krenket mellom en og tre ganger, mens 3 prosent oppga å ha blitt krenket mer enn tre ganger. 2 prosent av alle spurte har svart «husker ikke», og 41 personer svarte ikke på spørsmålet.

Kvinner utgjør den største andel av dem som ble krenket med 4 prosent, og menn utgjør 3 prosent. Beføling av kjønnsorganer er den vanligste formen for krenkelse (57 prosent), mens 37 prosent oppgir at de måtte beføle en annens kjønnsorgan. 25 prosent ble utsatt for blotting, 31 prosent ble tittet på, og 21 prosent ble utsatt for uønsket kyssing. 26 prosent ble utsatt for samleie-lignende forhold, og 6 prosent for gjennomført samleie. 19 prosent ble utsatt for masturbering/onani. Samlet utgjør disse krenkelsene over 200 prosent, og det viser at respondentene i gjennomsnitt ble utsatt for mer enn to typer krenkelser.

Rapporten tar også for seg hvordan disse krenkelsene ble håndtert. 88 prosent svarte at de ikke fikk noen form for hjelp i etterkant. 7 prosent svarte at de ble tilbudt hjelp, men at denne ikke ble opplevd som tilstrekkelig. 65 prosent oppga at ingen fikk vite om krenkelsene, og av de som fortalte om det til andre svarte 19 prosent at de informerte søsken eller medelever, 13 prosent foreldre og 7 prosent ansatte ved skolen. 81 prosent oppga at ingenting ble gjort for å stoppe krenkelsene, mens 8 prosent svarte at saken ble forsøkt løst på skolen. 6 prosent svarte at saken ble meldt til organisasjonens ledelse.

Krenkerne var medelever (35 prosent), lærere og internatpersonell (32 prosent), annet personale (11 prosent), misjonærer (9 prosent), og «andre» (25 prosent). Totalt har 102 personer blitt beskyldt for seksuelle krenkelser. 94 prosent av dem var menn. 41 prosent av krenkelsene fant sted før 1970, og 47 prosent etter. 16 prosent har funnet sted etter 1990. De høyeste forekomstene fant sted i perioden 1950-69 (34,4 prosent), 1970-79 (14,8 prosent), og 1980-89 (25,5 prosent).

Nær 60 prosent ble krenket før fylte 10 år, jenter mer enn gutter med henholdsvis åtte og fem prosent.

I 2022 gjennomførte Norsk Luthersk Misjonssamband en undersøkelse blant nåværende elever på bibelskoler, slik gjengitt i Vårt Land 9.3.2023:

«I en ny undersøkelse publisert i Misjonssambandets magasin Utsyn kommer det frem at 8,6 prosent av de spurte hadde opplevd seksuell trakassering i kristne miljøer. Det tilsvarer hver tolvte respondent. Dette være seg enten verbal, fysisk eller både verbal og fysisk seksuell trakassering. Respondentene var 152 elever på Misjonssambandets bibelskoler, fordelt over to kull.»

Spørsmålet studentene fikk angående seksuell trakassering, var: Har du opplevd noen form for seksuell trakassering på kristen internatskole? Av 152 elever var det seks elever som hadde opplevd fysisk trakassering, mens fem hadde opplevd verbal trakassering. 17 av elevene oppga at de hadde opplevd seksuell trakassering i ikke-kristne sammenhenger.

Informasjonsleder i NLM, Espen Ottosen, opplyser at tallene ble innhentet våren og høsten 2022 etter besøk til ulike bibelskoleklasser etter avtale med skolene. Undersøkelsen ble utført digitalt, og studentene fikk tilgang til den der og da. De ba alle studentene om å sette seg slik at ingen andre kunne se skjermen deres. For å sikre anonymitet ga de ikke respondentene mulighet for å skrive noe slik at det ikke skulle være mulig å identifisere elever ut fra språk/dialog/dysleksi.

Naturlig nok var de fleste som deltok i undersøkelsen 19-20 år. 17 prosent av de 152 spurte var over 20 år. Det var ingen katolikker blant de spurte. 58,55 prosent av de spurte hadde vært elev ved en av NLMs videregående skoler, det vil si at de hadde hatt nær kontakt med organisasjonen i alle fall mer enn tre år.

KOMMENTAR:

Tre misjonsorganisasjoner har altså gjort noe lignende som det OKB vurderer å gjøre. Om det besluttes å henvende seg direkte til tidligere og nåværende elever eller leirdeltakere, kan det være nyttig å ta kontakt med Normisjon, Norsk Luthersk Misjonssamband og Det Norske Misjonsselskap for å lære mer av deres erfaringer. I den forbindelsen kan man f.eks. vurdere om en slik henvendelse bør kartlegge mer enn bare seksuelle krenkelser, slik de har gjort. Det kan for eksempel være interessant og nyttig å undersøke i hvilken grad elever/deltakere på leire praktiserer sin tro, hvorfor de eventuelt har falt fra trospraksis, hva de ønsker seg av menigheten eller bispedømmet eller lignende.

II

Redegjørelse for forskning på seksuelt misbruk av barn i Norge

For å sammenfatte den mest relevante psykologfaglige kunnskapen om seksuelle grensekrenkelser og overgrep mot barn i Norge, har vi i første omgang tatt utgangspunkt i det som finnes av artikler og rapporter hos Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) og Tidsskrift for norsk psykologforening (TNPF). I tillegg fremheves noen grunnleggende innsikter i fagboken «Hvordan krenkede barn blir syke voksne» av Anna Luise Kirkengen og Ane Brandtzæg Næss (2020), som bygger på Kirkengens doktoravhandling innen medisin. Kirkengen gjorde i sin tid et pionerarbeid i norsk sammenheng ved å dokumentere hvordan traumatiske erfaringer i barndom skrives inn i kroppens celler og ofte kommer til uttrykk som sykdom i voksen alder. Hun etablerte en ny og mer kompleks forståelsesramme enn den tradisjonelle medisinske ved å vise de skadelige virkningene krenkelseserfaringer, og det hun betegner som «toksisk barndomsstress», har på kroppen.

Spesielt skadelig er *fortiede* krenkelseserfaringer i barndom. Forfatterne bygger på en rekke vitenskapelige studier på tvers av landegrenser når de slår fast at: «vi vet nå med sikkerhet at skjulte seksuelle traumer ofte uttrykkes kroppslig» (Kirkengen & Næss, 2020, s. 188).

Det blir svært innfløkt og problematisk for barn når en autoritetsperson eller nær person – som skulle ha representert trygghet og beskyttelse – misbruker og krenker dets integritet. I mange tilfeller dreier det seg da om at misbruk og omsorg veves sammen. Da kan det bli spesielt vanskelig å bruke språket for å fortelle om sin krenkelseserfaring: Ordene kan ha blitt tomme og mistet sin funksjon. Dessuten vil en «snill forfører» ofte gjøre det vanskeligere for barn å stå imot og gjenkjenne misbruket: Hvis barnet lokkes med, kan det skape tvil omkring egen delaktighet og øke forvirringen og skamfølelsen (Kirkengen & Næss, 2020).

KOMMENTAR:

Det er spesielt relevant for kirken å ta innover seg hvor sterkt kompliserende og vanskelig det er for barn å forholde seg til «snille forførere». Basert på dette kunnskapsgrunnlaget vil barns evne til å motsette seg åndelige omsorgsovergrep og seksuelle misbruk i kirkelig sammenheng kunne være spesielt svekket.

Seksuelle overgrep og latenstid

At barn som utsettes for seksuelle overgrep ofte fortier hva de har vært utsatt for, er også et sentralt funn i studien «Langvarig taushet om seksuelle overgrep» (Steine et al., 2016). Forfatterne hevder at det er den første norske studien som undersøker seksuelle overgrep og *latenstid* - altså den tiden det går fra noen første gang har blitt utsatt for et overgrep til første gang de forteller noen om dette.

Deltakerne i studien var voksne personer som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep som barn og som ble rekruttert gjennom de fire største sentrene mot incest og seksuelle overgrep i Norge. Totalt 537 personer deltok i studien gjennom anonyme spørreundersøkelser.

Noen hovedfunn og tendenser i studien kan sammenfattes uten å gå inn i detaljene på fremgangsmåte og statistiske analyser. Et viktig hovedfunn er sammenhengen mellom alder ved første overgrep og latenstid: lavere alder for første overgrep var knyttet til lengre latenstid. Hvem som utførte overgrepet, var også vesentlig for latenstid. En kjent overgriper korrelerte med lengre latenstid. Det samme gjaldt dersom overgriperen var en kvinne.

De aller fleste deltakerne hadde fortalt om overgrepene først i voksen alder. Gjennomsnittlig tok det 17,2 år fra personene ble utsatt for seksuelle overgrep i barndommen til de første gang fortalte noen om det. Lengre latenstid var også knyttet til flere symptomer (for eksempel på angst, depresjon, søvnvansker og posttraumatisk stress). Funnene fra denne norske underbygges også med studier fra andre land (Steine et al., 2016).

Som nevnt var det også på dette punktet at Kirkengens studie var banebrytende i Norge da hun viste tydelige sammenhenger mellom *fortiede* krenkelseserfaringer i barndom og medisinske diagnoser som ofte ble feilbehandlet fordi den virkelige årsaken ikke var erkjent.

NKVTS har forsket mest på vold og seksuelle overgrep i nære relasjoner og på forebyggende tiltak og behandlingstiltak. Den mest relevante rapporten i denne sammenhengen er antakelig “Ungdomsundersøkelsen om erfaringer med vold og overgrep” (UEVO-studien). Den retter seg, som tittelen sier, mer generelt mot skoleungdommers erfaringer med vold og overgrep.

Forfatterne poengterer at det er en stor utfordring å fremskaffe pålitelig kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn (Hafstad & Augusti, 2019). En sentral problemstilling når det gjelder kunnskapsgrunnlag dreier seg om hvordan seksuelle overgrep skal *defineres* og *undersøkes* rent metodisk. Grensekrenkelser kan som kjent gjøres på mangfoldige måter og det dreier seg om gradvise overganger.

NKTVS tar utgangspunkt i Verdens helseorganisasjon (WHO) sin brede definisjon av seksuelle overgrep, som inkluderer handlinger med ulike grader av seksuell berøring og penetrasjon, men også visning av seksuelle filmer og uønsket seksuell oppmerksomhet. Det sentrale er at handlingen har blitt gjennomført ved bruk av makt.

Forfatterne poengterer at i motsetning til studier om seksuelle overgrep mot voksne er det ikke et poeng å spørre om frivillighet når det gjelder en seksuell handling mellom voksen og barn: *Maktubalansen er gitt* i og ved aldersforskjellen (Hafstad & Augusti, 2019).

Deltakerne i UEVO-studien var i alderen 12-16 år. Dette skiller seg fra tidligere studier som primært har satt søkelys på ungdommer over 16 år, rekruttert fra videregående skole. Men dette kan gi et skjevt utvalg, siden flere ungdommer faller ut av skolesystemet i denne perioden. Derfor sikter UEVO-studien seg mot ungdom som fremdeles er i et obligatorisk skoleløp, altså for å sikre best mulig representasjon (Hafstad & Augusti, 2019).

KOMMENTAR:

Det er grunn til å anta at denne studien er et relevant kunnskapsgrunnlag, ikke minst når det gjelder metodiske overveielser/valg, dersom en skal henvende seg til elever på katolske skoler.

Sentrale funn i studien når det gjelder forekomst er at 6 prosent rapporterte å ha opplevd seksuelle overgrep fra en voksen minst én gang i oppveksten. Til sammen 347 ungdommer (4 prosent av utvalget) hadde opplevd seksuelle overgrep (fra voksne) det siste året (i 2018). Rapporten fremhever også at flere jenter (8 prosent) enn gutter (4 prosent) hadde opplevd seksuelle overgrep som barn, og at dette var som forventet. Denne tendensen har riktignok blitt funnet sterkere i andre studier (Hafstad & Augusti, 2019).

UEVO-studien viser dessuten at voldshendelser ofte er forbundet med hverandre: altså at de som har erfart én form for vold eller overgrep (for eksempel fysisk vold) også har erfart andre former for vold eller overgrep (for eksempel psykisk vold). På gruppenivå ser jentene ut til å både være mer utsatt for vold og seksuelle overgrep enn guttene, og å ha vært utsatt for flere former for vold.

Studien viser at blant dem som har vært utsatt for vold og overgrep er det bare 1 av 5 som skal ha vært i kontakt med hjelpeapparatet.

Men hvorfor er det slik at barn i liten grad forteller om overgrep, slik alle de nevnte studiene dokumenterer?

Dette er naturligvis komplekst. Studien til Steine et al. (2016) fremhever at barn ikke nødvendigvis forstår at det de utsettes for er galt. Spesielt kompliseres bildet hvis overgriper er en person som «egentlig» skal beskytte, eller, som med Kirkengens term, er en «snill forfører». Det er dessuten en kjent problemstilling innen traumeforskning at når kroppen overveldes av erfaringer den ikke har forutsetninger for å forstå eller «fordøye», kan minnet være vanskelig å hente fram i verbalspråk i etterkant. UEVO-studien fremhever at de vanlige årsakene til at ungdommer ikke forteller har å gjøre med redsel for å ikke bli trodd, for at det skal bli fortalt videre eller at barnevernet vil bli involvert; i tillegg til følelse av skam og skyld.

Overgrep i behandlingsrelasjoner

I et fagessay skrevet av to medlemmer i Pasientovergrepsutvalget (som leverte rapport til Helse- og omsorgsdepartementet i 2022), drøfter Ekenes & Hytten (2023) grenseoverskridelser og overgrep i behandlingsrelasjoner. Fordi dette ikke dreier seg primært om barn, fremhever vi i denne sammenhengen kun noen elementer som synes av relevans også for overgrep mot ungdom og voksne i kirkelig sammenheng. At forholdet mellom psykolog og pasient er kjennetegnet av en maktasymmetri der psykologien har en posisjon, kunnskap og definisjonsmakt som pasienten mangler, gjelder også for eksempel mellom en prest og et barn. Det krever en spesiell aktsomhet av autoritetspersonen overfor den andres integritet. Pasienten er spesielt utsatt for å bli manipulert og forført. I forskning på pasienter som har erfart manipulering som har ført til grensekrenkelser, kan de i etterkant beskrive at de mistet tilgang til egen forståelse og kontroll, og de følte seg «tatt over» (Ekenes & Hytten, 2023). Når det har funnet sted en prosess der pasienten blir gradvis manipulert til å svare på terapeutens ønske, kan pasienten i etterkant bli i tvil om egen delaktighet og det blir vanskeligere å legge ansvaret på behandleren (Ekenes & Hytten, 2023). Kirkengen og Næss (2020) skriver om en tilsvarende prosess: «Den forført-krenkede har blitt gjort delaktig i misbruk av seg selv, den ultimate fornedrelsen – og påført en oppfatning av eget ansvar for nettopp den» (s. 195).

Selv for voksne som blir seg bevisst manipulasjonen, kan det være vanskelig overfor andre å sette ord på hva de erfarer. En kan bli handlingslammet av frykt for å ikke bli trodd eller av egen forvirring og skam.

KOMMENTAR:

Tendensen som er beskrevet ovenfor kan tenkes å være enda sterkere mellom en katolsk prest og et barn: for hvordan skal barnet kunne sette seg over prestens dømmekraft?

Hvis pasienten har tatt del i noe som avviker fra egne normer, kan dette skape ytterligere skam og gjøre

det vanskelig å stå frem. Ekenes & Hytten (2023) fremhever også at grensekrenkelser kan dreie seg om *ubevisste samspill* mellom terapeut og klient: «Det er en forenklet tilnærming å se på grensekrenkelser som et fenomen som kun involverer en håndfull behandlere med dårlige holdninger og slett moral.» (s. 97). De advarer videre mot en slik reduksjonistisk forståelse der konsekvensen bare er å avsløre dem som utøver krenkelser og fjerne dem. Selv om dette kan være riktig og nødvendig å gjøre, argumenterer forfatterne for at grensekrenkelser bør forstås som en yrkesrisiko i hjelpeyrkene.

Psykoterapirommet kan sies å ha visse fellestrekk med for eksempel skriftestolen. Også skriftemålet, sjelesorgsamtaler, veiledning, opplæring (f.eks. konvertittundervisning) foregår som oftest én til én i lukkede rom. Dessuten uttrykkes det ofte kompliserte følelser i nære relasjoner, og tillit er en viktig forutsetning for arbeidet. Kollegers korrigerende rolle, etiske retningslinjer og meldeplikt løftes frem som viktige forebyggende tiltak (Ekenes & Hytten, 2023).

Vi har ikke i de nevnte plattformene funnet norske studier på seksuelt misbruk av barn knyttet til religiøse sammenhenger.

I en nylig utgitt bok av Thunem og Schultz (2022) om seksuelle overgrep blant barn med såkalt funksjonsvariasjon, viser de dessuten hvordan helsesystemet har sviktet i møte med barn som har «endret fungering» etter å ha blitt utsatt for overgrep. Dette har ofte blitt oversett og ikke tatt på alvor. Med andre ord er barn med funksjonsvariasjon en spesielt sårbar gruppe når det gjelder å fange opp seksuelt misbruk (Garnes, 2023).

KOMMENTAR:

Det kan sies å være et etisk spørsmål hvilken kunnskap som regnes som sann (Kirkengen & Næss, 2020). Fra et psykologfaglig perspektiv er det viktig å gi den personlige erfaringen betydning – som nettopp er *subjektiv* – når det gjelder grensekrenkelser.

Kan hende noe av det mest vesentlige når det gjelder kunnskap om seksuelle overgrep og krenkelser mot barn er hvor vanlig det er at barn fortier sine erfaringer (som følge av at de ikke forstår at det de har blitt utsatt for er urett, at de mangler verbalspråklig tilgang til erfaringen, av frykt for konsekvensene eller av lojalitet til overgriper). Spesielt ser tausheten ut til å gjelde overgrep som begås av nære andre eller av autoritetspersoner. Dette har overføringsverdi til for eksempel en prest eller andre representanter for Kirken.

De nevnte norske studiene viser at det bør gjøres konkrete og systematiske tiltak som øker barns anledning til å fortelle om overgrepene, men samtidig at ansvaret på å fortelle ikke kan overlates til barna. Det er de voksne og institusjonen som må gjøre grep for å forebygge så vel som avsløre krenkelser og overgrep. Dessuten kan forebyggende tiltak også bestå i å bevisstgjøre og bestyrke barn til å motstå grensekrenkelser.

I tillegg til den forskning som er gjennomført i Norge, vil vi fremheve at det er gjort betydelig forskning internasjonalt på særlig to områder – som er relevant for å ta stilling til behovet for å igangsette granskning og etablere tiltak for å forebygge misbruk.

Det ene er knyttet til de enormt ødeleggende og langsiktige virkningene seksuelt misbruk har for dem som har vært utsatt for det. Det er kunnskap som særlig reiser spørsmål om kirkens ansvar for iva-retagelse, oppfølging, terapi, reintegrasjon, langt utover spørsmål om økonomisk erstatning. Men som også reiser spørsmål om hvilke barrierer som finnes for å melde om misbruk og hva som kan gjøres for å bygge dem ned.

Det andre er knyttet til identifisering av risikofaktorer for seksuelt misbruk av barn. Det er kunnskap som særlig kan ha betydning for rekruttering, utdanning og veiledning av prester og kirkelig ansatte, inkludert frivillige, men også for hvilke ytre tiltak man bør iverksette for å redusere mulighetene for misbruk (se f.eks. også McKibbin et al., 2020; Alaggia et al., 2019; Whitaker et al., 2008).

III

Gransknings- rapporter

V

i vil her gjennomgå – og kommentere - noen av de siste publiserte granskningsrapporter i Europa (se vedlegg 2 for en oversikt over utvalgte rapporter). Vi redegjør for målsetning, metodikk, funn og forslag til tiltak, samt om det identifiseres særegne forhold og årsaker til seksuelt misbruk i Den katolske kirken.

Språkbruk og betegnelser varierer mellom de ulike rapportene. Vi benytter de betegnelsene som benyttes i de ulike rapportene.

I tillegg til Tyskland og Frankrike har vi valgt å omtale rapporter fra Storbritannia hvor også den katolske kirke er en minoritetskirke. Fra Tyskland har vi tatt med en granskning fra bispedømmet i Osnabrück av samme grunn.

Det foreligger nå også helt ferske granskningsrapporter fra Polen og Portugal, men bare den fra Polen blir kort referert her.

A | TYSKLAND

1. Den tyske bispekonferansens rapport fra 2018

Sexueller Missbrauch an Minderjährigen durch Katholische Priester, Diakone und männliche Ordensangehörige im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz

Rapporten er et resultat av et forskningsprosjekt på oppdrag fra den tyske bispekonferansen, utført av en bredt sammensatt forskningsgruppe. Oppdraget hadde tre formål: kartlegge omfanget av misbruk av mindreårige mellom 1946 og 2014, beskrive hva slags misbruk det dreide seg om og identifisere strukturer og dynamikker som kan forklare/begunste/forårsake (*begünstigen*) misbruk.

Rapporten benytter begrepene *Beschuldigte* og *Betroffene* som vi her oversetter som anklagete eller mistenkte - og de som har vært utsatt for misbruk som berørte, (mens oppdraget omtalte de berørte som ofre).

Metoder og funn

Prosjektet ble organisert i syv delstudier, med ulik metodikk. Hovedtilnærmingen var en gjennomgang av personalmapper i alle 27 bispedømmer fra 1946 til 2014. Én delstudie intervjuet berørte og anklagede, og i noen tilfeller også prestekolleger av den mistenkte. Én delstudie ga mulighet for berørte til å delta i en undersøkelse på nett. Én delstudie analyserte straffesaker.

Hovedfunn fra studien er en gjennomgang av 38 156 personalmapper. Det er funn av mistanke om seksuelt misbruk i 1 670 av dem, det vil si at det var rettet anklager mot 4.4 prosent av alle prester og ordensbrødre i perioden. Cirka halvparten av dem er identifisert på grunn av innsendt klage fra berørte.

KOMMENTAR:

Det er mange svakheter og mye usikkerhet i denne typen rapportering/arkivgjennomgang. Alle tilfeller er registrert på anklage eller bekymringsmelding. De aller færreste er utredet og avgjort internkirkelig.

Forskningsgruppen hadde ikke direkte tilgang til å gjennomgå personalmappene. Hvert bi-spedømme gjennomgikk selv sine egne arkiver og overførte funn til forskningsgruppen i anonymisert form. Man kan ikke vurdere påliteligheten av dokumentasjonen når den ikke kan etterprøves. Det ble påpekt stor variasjon i hvordan personalmapper ble ordnet og oppbevart. Det var mange indikasjoner på at mistanker ikke ble registrert i personalmapper, at mapper hadde blitt fjernet/ødelagt, at informasjon hadde blitt endret/manipulert/pyntet på, med mer.

Rapporten selv mener at angitte tilfeller antakelig er lavere enn det reelle antallet misbruk av mindreårige (såkalte mørketall). Imidlertid finnes en viss verifikasjon i at andre granskninger, med lignende metodikk, også har kommet frem til lignende omfang (4 prosent i rapporten fra John Jay College of Criminal Justice (USA), 2004), mens andre, med annen metodikk, har kommet frem til et høyere omfang (7 prosent i rapporten fra Royal Commission (Australia), 2017).

Andelen gutter, alder for misbruk og type saker

I sakene til de 1 670 anklagede finnes 3 677 berørte barn og ungdom omtalt.

Av de 3 677 barn/ungdom var 63 prosent gutter. I intervjuundersøkelsen var andelen gutter 75 prosent og i straffesaker var andelen gutter over 80 prosent.

I materialet er det også redegjort for når misbruket skjedde for første gang, der aldersopplysninger var oppgitt. I 52 prosent av tilfellene skjedde det før personen var tretten år.

Type misbruk og alvorlighet er også forsøkt beskrevet. Av undersøkelsene fra personalmappene fremgår at 80 prosent av misbrukene var «fysiske», fra berøring til penetrering. Andelen personer utsatt for anal, oral eller vaginal penetrering var 15 prosent av de berørte.

KOMMENTAR:

Sammenlignet med studier fra andre kirkesamfunn eller fra ikke-kirkelige sammenhenger er dette særegne funn for Den katolske kirke. Det har gitt opphav til en del overlegninger (og stor faglig debatt og uenighet) om kombinasjonen av sølibat og homofili (og pedofili) kan være årsaken til eller en del av forklaringen av overhyppigheten av misbruk av gutter.

I noen av analysene fra delstudiene mener rapporten at det er dokumentert «indikasjoner på homoseksuell orientering» hos prester i 14 prosent av tilfellene i personalmappene og i 19 prosent i straffesakene, prosentandeler som ligger en del høyere enn i komparative grupper fra andre institusjonelle kontekster som f.eks. skoler (6.4 prosent).

Rapporten betviler at homofili *i seg selv* kan tjene som eneste forklaring på at det er overveiende gutter som blir misbrukt. De viser til en rekke andre mulige årsaker og forklaringer. Den ene er at prester i all hovedsak kom i kontakt med gutter, som ministranter, i adskilte institusjoner bare for gutter (internater, barnehjem, skoler, guttespeidere) osv. Den andre er knyttet til sølibatære mannssamfunn med sitt ambivalente forhold til homofili. Rapporten antar at presteyrket (en gang) var særlig attraktivt for homofile da man ikke måtte svare for legningen og kunne holde det skjult. Konklusjonen i rapporten er likevel at verken homofili eller sølibat

er *eo ipso* årsak til seksuelt misbruk av mindreårige (men at begge kan være en risikofaktor under bestemte omstendigheter).

Risikofaktorer

Rapporten har sett etter mulige risikofaktorer, ikke minst i personalmappene. Det de har funnet, er ganske gjenkjennelig fra studier blant andre profesjonsutøvere. Vi lister dem her kun punktvis:

- ◆ Overbelastet arbeidssituasjon eller problemer i utøvelsen av tjenesten
- ◆ Isolasjon og alenegang
- ◆ Misbruk av alkohol, piller eller narkotika
- ◆ Utilfredsstillende sosiale egenskaper
- ◆ Umoden personlighet, barnslig, narsissistisk, regressiv, upassende atferd
- ◆ Selv blitt misbrukt som barn
- ◆ Stress av ulike slag
- ◆ Misbruk av makt, enerådende, ukontrollert

Helseproblemer for de berørte – og ødelagt forhold til tro og kirke

Forskningsprosjektet har ingen egen studie av berørte angående helsemessige, psykologiske, sosiale eller åndelige konsekvenser, men på grunn av klager, intervjuer og sakkyndige uttalelser i straffesaker vises det til en rekke helseproblemer, også av psykisk art, samt alvorlige negative sosiale konsekvenser for å hankes alle typer relasjoner. I alle delstudiene observeres at overgrepene hadde medført store vanskeligheter med tro og tilhørighet, med tillit og troverdighet, og til betydelig frafall fra kirkelig praksis. Det finnes få spor av oppfølging og hjelp i mappene.

KOMMENTAR:

I dette prosjektet er det lite fokus på berørte, heller ikke langtidsvirkninger etter tyve eller tretti år. Og enda mindre hva kirken evt gjorde for dem, annet enn gjennom mulighet for å søke en form for (økonomisk) oppreisning.

Reaksjoner mot mistenkte prester

Gjennomgangen av mappene til de 1 672 mistenkte viste at det i en tredjedel av tilfellene ble opprettet sak etter kirkerettens regler. I 15 prosent av tilfellene finnes ingen opplysninger om hva som ble gjort. I mer enn halvparten av tilfellene ble sakene ordnet internt, hvorav forflytning var den vanligste måten å løse problemet på. I tilfeller som var ansett som alvorlige, skjedde forflytning til utland. I flertallet av disse sakene har mottakende bispedømme – eller ordenssamfunn - ikke blitt informert om grunnene til forflytning.

En svært liten andel av den tredjedelen som det ble opprettet sak på, ble anmeldt til politiet, og enda færre ble rapportert til Troskongregasjonen.

Resultatet fra internrettslige undersøkelser, når misbruk var påvist, viste at sanksjonene var milde. Svært få (tall ikke oppgitt) ble fjernet fra prestatjeneste.

Evaluerings av forebyggingstiltak

Forut for dette forskningsprosjektet hadde bispekonferansen vedtatt et felles rammeverk for forebygging som skulle implementeres i alle bispedømmer.

Rapporten kan ikke si noe om disse tiltakene har hatt effekt. Det fremheves at det er gjort noen fremskritt, men at implementeringen er svært utilstrekkelig og mangelfull, spesielt med hensyn til profesjonell etablering av kommisjoner, kontaktpersoner, ombud, undervisningsprogram for barn og unge, utdanning og veiledning av prester, mm. Det gjengis også en del motstand fra «de klerikale maktstrukturene» som reagerer på omfangenes tiltak og innretning, kanskje særlig at tiltakene sikter på å ansette andre enn prester.

Anbefalinger

Forskningsgruppen bak rapporten ønsket å bringe på bane mulighetene for å redusere individuelle risikofaktorer for misbruk og også bøte på strukturelle risikofaktorer (systemfeil).

Anbefalingene er mange og forskjellige. Her vil vi særlig fremheve:

- ◆ Forslaget om å etablere en profesjonell rådgivningstjeneste (kommisjon, ombud, kontaktpunkt) uavhengig av kirkens ledelse og sammensatt av personer med ulike kompetanse (hensikt lavterskel)
- ◆ Forslaget om å etablere prosedyrer for behandling av mistenkte, både internt (kirkerettslig) og gjennom anmeldelse til sivile myndigheter.
- ◆ Forslag om betydelig forbedring i rekruttering, utdanning og (psykologisk og åndelig) veiledning av prester. Man er særlig opptatt av at opplæring og veiledning også må skje av andre enn prester («eksterne eksperter»)
- ◆ Forslag om revisjon av tradisjonell seksualmoral, samt opphevelse av forbudet mot å oppta og ordinere homofile menn, basert på frykten for hva rotfestede homoseksuelle inklinasjoner kan føre til.¹⁸
- ◆ Forslag om å ta tydelig ansvar for de berørte og etablere bedre systemer for å ivareta dem som har vært utsatt for seksuelt misbruk, med alt fra uforbeholden unnskyldning via profesjonell tilbud om oppfølging, terapi til liturgiske minnedager for ofrenes lidelse og rettmessige kompensasjonsordninger (som av mange i rapporten blir oppfattet som «fornærmende», hemmelig, forskjellsbehandling osv).

Som oppfølger til denne rapporten utarbeidet bispekonferansen en felles erklæring om hvordan meldinger om misbruk skal behandles av en uavhengig kommisjon «i henhold til forbindtlige kriterier og standarder»:

Gemeinsame Erklärung über verbindliche Kriterien und Standards für eine unabhängige Aufarbeitung von sexuellen Missbrauch in der katholischen Kirche in Deutschland (2020).

I tillegg til denne nasjonale studien, har mange bispedømmer gitt oppdrag til supplerende undersøkelser og nye forskningsfelt. Her nevner vi to, da både tematikk og metodikk kan være relevant for våre egne anbefalinger.

2. Bispedømmet München-Freising

I bispedømmet München-Freising fikk advokatfirmaet Westpfahl Spilker Wastl i oppdrag å undersøke hvordan anklager om seksuelt misbruk hadde blitt behandlet og om noen i kirkens ledelse (biskoper,

¹⁸ Det vises her antakelig til *Instruction concerning the Criteria for the Discernment of Vocations with Regard to Persons with Homosexual Tendencies in View of Their Admission to the Seminary and to the Holy Order* fra 2005. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20051104_istruzione_en.html. Den oppstiller ikke et forbud for alle homofile, men snarere en avvisning av homofile som fremstiller seg med rotfestede homoseksuelle tendenser uten tilstrekkelig følelsesmessig modenhet.

generalvikarer, kansellister, ordensledere) burde stilles til ansvar for tjenesteforsømmelse. Advokatfirmaet avleverte i 2022 en 1200 siders rapport med vedlegg:

Sexueller Missbrauch Minderjähriger und erwachsener Schutzbefohlener durch Kleriker sowie hauptamtliche Bedienstete im Bereich der Erzdiözese München und Freising von 1945 bis 2019.

Denne studien er også basert på bispedømmets personalmapper, denne gang med direkte innsyn i dokumentene. I tillegg er det verdt å legge merke til at undersøkelsen også omfatter misbruk av sårbare voksne og at også anklager mot legansatte gjøres til gjenstand for undersøkelse. Advokatfirmaet identifiserte anklager mot 261 personer (205 prester og 56 legpersoner) og har analysert disse. Det avdekkes en rekke mangler i den internrettslige prosessen, samt utilstrekkelig oppfølging av anklagede (*Täterfürsorge, Führungsaufsicht*) og berørte (*Geschädigtenbelange*). I mange tilfeller innebar dette ulik grad av tjenesteforsømmelse. Alle omtalte ledere (fortsatt i live) ble foreholdt undersøkelsen og bedt om tilsvarende svar. Rapporten tar hensyn til svarene i sin endelige vurdering, samtidig som svarene i sin helhet er publisert.

Advokatfirmaets viktigste anbefalinger:

- ◆ Opprettelse av en uavhengig ombudsordning for dem som utsettes for misbruk
- ◆ Etablering og forbedring av den internkirkelige strafferettsprosessen
- ◆ Opprettelse av et råd av berørte som biskopen skal konsultere i alle spørsmål om behandling av og forebygging mot seksuelt misbruk
- ◆ Klargjøring av biskopens handlingsrom for disiplinære tiltak mot anklagete og dømte, samt etablering av ordnet forvaltning (kalt kvalitetsmanagement), med uavhengig virksomhetsrevisjon.

3. Bispedømmet Osnabrück

Bispedømmet Osnabrück ga Universitetet i Osnabrück oppdrag om et bredt anlagt tverrfaglig forskningsprosjekt: *Betroffene – Beschuldigte – Kirchenleitung. Sexualisierte Gewalt and Minderjährigen sowie schutz- und hilfbedürftigen Erwachsenen durch Kleriker im Bistum Osnabrück seit 1945.*

Styringsgruppen for prosjektet består av prosjektledelsen, vitenskapelige medarbeidere og berørte. Første del av dette prosjektet ble publisert i 2022, med samme fokus som rapporten fra München-Freising, for å undersøke om ledelsen har ivarett sine plikter til å behandle meldinger rettmessig (*Pflichtverletzungen der Bistumleistung*). Rapporten er på 600 sider.

Materialet baserer seg i all hovedsak på arkivgjennomgang, med en særdeles grundig gjennomgang av 16 saker. Det tas forbehold om på hvilket grunnlag slike bedømmelser skal gjøres, da det har vært «betydelige rettsklarheter» om hvordan slike saker skulle behandles, spesielt om det i det hele tatt fantes beskrevet plikter overfor berørte parter.

Ad anklagede viser gjennomgangen at ledelsen forsømt å anvende de til enhver tid gjeldende kirkerettslige regler, men isteden valgte minnelige ordninger på kammerset. Det vises til markante forbedringer fra 2000, likevel med eksempler på at saker fortsatt søkes løst i hemmelighet og minnelighet for prestens skyld. Ad berørte avdekker gjennomgangen at ledelsen behandlet sakene byråkratisk og avvissende, uten nærmere kontakt og uten tilbud om hjelp. Det vises også at man var svært tilbakeholdne med å innfri noen form for skadeerstatning, og hvis så, til helt ubetydelige beløp (maksimum 5000 euro).

De analyserte dokumentene etterlater et inntrykk av at de berørte ikke ble trodd, at de ble beskyldt for å ville svarte kirken, at anliggende var for usikkert til at de ville ødelegge omdømmet til en prest, med påfølgende utsettelse og henleggelse, med oppfordringer til at den berørte heller burde søke forsoning og tilgi den anklagede. På dette området er det også betydelige forbedringer fra 2000, spesielt som følge av etableringen av et uavhengig faglig kontaktsenter med tydelige regler for behandling og oppfølging (*Schutzprozess*).

Delrapporten inneholder en del vurderinger om motiver og årsaker til svikt og forsømmelse i behandlingen av slike saker. De er ikke fremsatt med stor sikkerhet, men tentativt til ettertanke for å identifisere hvor skoen trykker for å få til bedre ordninger og for å vite hvor innsatsen for forebygging bør innsettes. For advokatfirmaet ser det ut til at det fremste motiv har vært å beskytte Kirkens – og prestenes – omdømme og dernest også beskytte de troende mot den usikkerhet og tvil som kunne oppstå om tro og tilhørighet ved kunnskap om presters feiltrinn. Dernest synes et sterkt motiv ha vært å hjelpe og støtte kolleger («medbrødre»), slik at de kan bekjenne sine feil, få hjelp til å overvinne sine tendenser (er det ordet som brukes) og forhåpentlig kunne fortsette å praktisere som prest. Med økende prestemangel har dette fokuset blitt forsterket. Av årsaker fremhever rapporten at ledelsen har vært overbelastet og uten særlig kompetanse til å håndtere anklager om seksuelt misbruk. Men viktigere kanskje at ledelsen – og særlig biskopen – innehar ulike roller, som dommer og arbeidsgiver, som ikke lett lar seg forene. I tillegg til dette anvises en rekke såkalte organisasjonsmangler som årsak til dårlig håndtering. Delrapporten har stor tro på at etableringen av et uavhengig kontaktsenter kan bøte på de fleste av disse manglene, men det forutsetter at bispedømmet også selv har systemer på plass.

Bispedømmet Osnabrück har nå også vedtatt å undersøke nærmere andre former for klerikalt maktmisbruk i kirken, ikke minst mot kvinner (og ordenssøstre) og innen religiøse fellesskap (kommuniteter, bevegelser, foreninger). Dette blir benevnt «åndelig misbruk». Et tre-årig stort anlagt forskningsprosjekt skal gjennomføres av Universitetet i Münster med oppstart i 2023. Oppdraget finansieres av fransiskanersøstrene av Thuine (*Kongregation der Franziskanerinnen vom hl. Martyrer Georg zu Thuine*), bispedømmene Osnabrück og Münster, samt den tyske bispekonferansen. Bispedømmet Osnabrück har allerede etablert kontaktsentra for åndelig misbruk, med faglig ansatte, uavhengig av bispedømmet.

B | FRANKRIKE

Les violence sexuelles dans l'Eglise catholique. France 1950-2020

Rapporten, på 2500 sider, ble utgitt i 2021. Den er utarbeidet av en uavhengig og tverrfaglig granskningskommisjon på oppdrag av den franske bispekonferansen og foreningen for alle ordenssamfunn i Frankrike.

Oppdraget var firedeelt: (1) å belyse seksuell vold begått i Kirkens institusjoner siden 1950; (2) å undersøke om og hvordan slike saker ble behandlet; (3) å evaluere de tiltak som kirken har implementert for å behandle og forebygge denne miseren; (4) å anbefale tiltak for forbedring på alle områder.

Bispekonferansen utnevnte lederen av kommisjonen, mens resten av kommisjonen ble rekruttert av le-

deren, stort sett fagfolk, de fleste uten tilknytning til Kirken. Kommisjonen valgte selv hvordan den skulle legge opp arbeidet. Oppdraget ble gitt uten kostnadsrammer! Til forskjell fra den tyske rapporten, ble kommisjonen gitt direkte tilgang til kirkelige arkiver, også personalarkivene. Bare ett bispedømme og ett ordenssamfunn motsatte seg å gi direkte tilgang.

Kommisjonen besluttet at fokus for undersøkelsen – og de forskningsprosjektene som ble igangsatt – skulle være ofrene for seksuelt misbruk. Dette var ansett som «nøkkel til unik kunnskap» om den lidelse som seksuell vold forårsaker.

Den viktigste delstudien var basert på den nasjonale appellen til ofre om å melde seg til kommisjonen. Appellen ble gjentatt mange ganger i ulike media og fora og med klare angivelser av hvordan man kunne melde seg. 6 471 personer meldte seg, og opplysninger gitt på telefon, e-post eller brev er samlet og analysert. Alle ble tilsendt et online spørreskjema, som 1 628 besvarte. 69 av disse ble også intervjuet.

I tillegg gjennomførte denne delstudien en generell befolkningsundersøkelse basert på et utvalg av 28010 personer.

Delstudie 2 ble benevnt som et arkiv- og sosio-historisk forskningsprosjekt, basert på ulike kilder. Ett av dem var, som i Tyskland, en gjennomgang av personalarkivene i 31 bispedømmer og 15 ordenssamfunn. Denne gjennomgangen identifiserte 2000 prester (og ordensbrødre) anklaget for seksuelt misbruk.

Et annet var tilgang til offentlige arkiver om alt fra anmeldelser til straffesaker.

Et tredje var basert på et spørreskjema sendt til alle biskoper og ledere av ordenssamfunn, hovedsakelig om og hvordan slike saker ble behandlet og om, hvor og hva som ble/blir arkivert.

Det var også utsendt et spørreskjema til 48 prester om deres synspunkter om alt fra utdanning til sølibat.

Delstudie 3 var et sosio-antropologisk forskningsprosjekt. Det baserte seg på vitnesbyrd fra 153 høringer som ble holdt rundt omkring i Frankrike og en analyse av de 2819 brev og e-poster som hadde blitt motatt. Resultatet av disse ble publisert i et eget vedlegg til rapporten, med tittelen: *De victimes à témoins* (Fra ofre til vitner). Det er hjerteskjærende lesning.

I denne delen ble det også gjennomført forskningsintervjuer av 11 prester som var anklaget for seksuelt misbruk og som selv meldte seg til kommisjonen. Rapporten vektlegger at disse intervjuene gir innsikt i overgripernes eget syn på sin adferd, med alt fra benektelse til bagatellisering. Det finnes også en analyse av 35 straffesaker, basert på rettspsykiatriske rapporter.

Antall barn og omfang

Arkivstudiet identifiserte 2000 anklager mot prester (og ordensbrødre) i hele perioden 1950-2020. Det er i denne studien ikke forsøkt å finne hvor mange ofre som er nevnt/omtalt i arkivene.

Kommisjonen har imidlertid antatt at det er legitime forventninger til at de kan fastsette omfang av sek-

suelt misbruk i kirken – og at omfanget er nyttig kunnskap for å kunne stille riktig diagnose og foreslå passende tiltak «i lys av traumenes størrelsesorden».

Hvordan beregningene er gjort, er forklart i rapporten: Man har sammenstilt data fra de interne undersøkelserne med den generelle befolkningsundersøkelsen og kontrollert mot data fra andre granskningskommisjoner og vitenskapelige undersøkelser om seksuelt misbruk. Med visse metodiske forbehold, fremlegges *estimatet* av antall barn som er seksuelt misbrukt av prester, diakoner og ordensbrødre som ganske sikre: 2 16 000 barn i perioden 1950 til 2020.

Rapporten hevder at omfanget i kirken generelt er på samme høye nivå som i det franske samfunnet generelt.¹⁹ Imidlertid mener man å kunne påvise forskjeller i sosiale sfærer. Mens de fleste overgrep i samfunnet skjer i familiesfæren, skjer de fleste overgrepene i kirken i institusjonelle sfærer.

KOMMENTAR:

All oppmerksomhet om denne rapporten har vært knyttet til det store antall misbrukte barn og at kirkens institusjoner er der seksuelt misbruk skjer oftest.

Fra blant annet åtte medlemmer av *Academie catholique de France* er det reist en del faglige (statistiske og metodiske) innvendinger mot den vitenskapelige påliteligheten av estimatene, med utgangspunkt i utvalget for den generelle befolkningsundersøkelsen, hvis spørsmål også anses som ledende og fordomsfulle.²⁰ Slike innsigelser blir imidlertid raskt oppfattet som utdigg kritikk og upassende forsvarstale. Andre medlemmer av akademiet trakk seg da de ikke ønsket å bidra til å svekke rapporten.²¹

Vi skal ikke her bedømme den vitenskapelige holdbarheten av beregningsmåtene. Moralsk sett er vi uansett lite hjulpet av at det skulle fastsettes et lavere estimat. Vi skal likevel være oss bevisst at rapportens mange årsaksforklaringer og normative anbefalinger baserer seg på at det har foregått et massivt misbruk.

Antall overgripere

Rapporten har også estimert antall overgripere som høyere enn de som ble identifisert i arkivene. Dette er basert på informasjon fra dem som meldte seg, presseoppslag og straffesaker. Estimatet er da beregnet til mellom 2 900 og 3 200. Av alle prester, diakoner og ordensfolk i perioden 1950 til 2020 utgjør det en andel på 2,5 prosent til 2,8 prosent.

KOMMENTAR:

Rapporten er seg bevisst at denne estimerte andelen er lavere enn i for eksempel den tyske og den australske rapporten, og at den har vanskeligheter med å forklare det store antall misbruk per overgriper (som i snitt skulle tilsvare at hver prest har forgrepet seg på mer enn 70 barn). De mener forklaringen ligger i at vitenskapelig forskning viser at en seksuell predator (og det

¹⁹ Beregninger i rapporten viser til 5,5 millioner misbrukte barn i hele befolkningen i hele perioden.

²⁰ Rapporten finnes her som pdf-fil: https://fsspx.news/sites/sspx/files/acdf_analyse_ciase_2_0.pdf

²¹ Blant disse var lederen for den franske bispekonferansen, erkebiskop Eric de Moulins-Beaufort, og lederen for sammenslutningen av ordenssøstre i Frankrike, sr. Veronique Margron.

er uttrykket som brukes), spesielt overfor gutter, kan ha mange ofre, og at estimatet av overgripere antakelig er satt altfor lavt.

Særegne forhold i Den (franske) katolske kirke

Andel gutter

Blant dem som meldte seg til kommisjonen, var cirka 80 prosent menn. De aller fleste av disse fortalte om misbruk som hadde skjedd da de var gutter i prepubertal alder (under 12 år), ofte i situasjoner hvor de var på internatskoler eller hadde blitt utvalgt til å være med en prest på biltur, hjem til prestegården, spesiell omsorg og så videre.

KOMMENTAR:

Som i den tyske rapporten reiste dette også spørsmål om sammenhengen mellom (undertrykt) homofili og sølibat som årsak og forklaring. Denne rapporten er mer innstilt på å stille diagnoser enn den tyske og mener derfor å kunne påvise at feilaktige doktriner og morallære om sølibat, klerikalisme, presterolle, fordømmelse av homofili og så videre ikke bare fører til avvik og perversjoner, men også «sannsynligvis oppmuntrer til seksuell vold». Tabuisert og undertrykt seksualitet finner sitt utløp med dem som er lettest tilgjengelig.

Omfanget av misbruk går ned

Rapporten viser at omfanget av misbruk gikk nedover med årene, med et markant skille rundt 2000, da en del forebyggingstiltak implementeres.

KOMMENTAR:

En annen grunn som ikke blir viet mye oppmerksomhet, er at «tilgjengeligheten» av gutter i tradisjonelle sosiale sfærer gradvis ble avvirket og nedlagt så som internatskoler og barnehjem. Separate foreninger og aktiviteter for gutter og jenter opphørte også utover 1950- og 1960-tallet. Foreninger ble for begge kjønn, jenter kunne bli ministranter, speidertropper ble sammensatt av begge kjønn, leire ble arrangert for begge kjønn, osv.

Reaksjoner mot anklagede prester

Basert på arkivgjennomgang og noen straffesaker viser rapporten at den vanligste reaksjonen var å forflytte en anklaget prest til en annen menighet eller virksomhet, mens den som hadde meldt saken, ofte ikke ble trodd, men uansett anmodet om å holde tett om saken «for kirkens skyld». Rapporten legger stor vekt på at hele handlingsmønstret var å beskytte institusjonen og at alle «redskapene» man hadde for hånden, ble brukt til det formål. I dette var det ingen oppmerksomhet om ansvar eller oppfølging av ofre. Det vises til at det skjer et skifte fra midten av 1990-tallet med større oppmerksomhet om følgene for ofrene, og Kirkens ansvar for oppfølging, reparasjon, terapi, osv. Men det er først fra 2010 at anklager blir meldt til politiet – og ikke lenger bare behandlet som et internt anliggende.

Evaluerings av forebyggingstiltak og skifte i behandling av saker

Rapporten anser skiftet fra intern til ekstern behandling av anklager som det aller viktigste tiltaket, også som forebyggende og avskrekkende for nye saker. Det anerkjenner ofrenes erfaringer og lidelse, det stiller prestene til ansvar (offentlig) og unngår at det er saker som kan ordnes på kammerset, og medfører at også internkirkelig justis kommer til anvendelse (fra disiplinære tiltak til avskjedigelse).

Utover dette mener rapporten at hva som hittil var gjort av forebyggingstiltak, var utilstrekkelig og utilfredsstillende.

Anbefalinger

Rapporten fremla 45 anbefalinger, av svært ulik art.

Innledningsvis påpeker kommisjonen at den ikke ønsker å formulere ferdigsydde svar på hvordan Kirken kan komme til rette med misbruk, da den er av den oppfatning at dette må Kirken selv greie å komme frem til. Kommisjonen uttrykker likevel bekymring for om en hierarkisk styrt kirke, hvor makt er forbeholdt sølibatære ordinerte menn, med liten eller ingen internkontroll, vil være i stand til å overvinne begrensningene i sin egen styreform. Derfor *inviterer* kommisjonen Kirken til å utfordre seg selv – og tenke dypt, står det, om de «påtagelige spenninger» som finnes i styringsform, kirkeretten, doktriner og morallære og utdanning av prester og ordensfolk, og som kan være til hinder for å få bukt med seksuelt misbruk. Den lange listen av anbefalinger er imidlertid ganske konkrete forslag til hva som bør overveies innført, men også hva som prinsipielt bør endres.

Det er mange forslag angående rekruttering, utdanning og veiledning av prester, som for eksempel politiattest, personlighetstest, skikkethetsvurderinger, risikovurderinger, utdanningens innhold, videreutdanning, krav til mentoring og åndelig veiledning. Men også åpne adgang for gifte menn til å bli ordinert og for sølibatære prester til å gifte seg. (Men ingen forslag til at kvinner burde kunne ordineres.)

Det gjelder også forslag til systemiske forbedringer ad overvåking, saksbehandling, årsrapporter, internkontroll, og rapporteringsplikt og anmeldelse til sivile myndigheter, blant annet.

Utarbeid retningslinjer for omgang med barn og ungdom, samt obligatorisk trening for alle som organiserer aktiviteter for barn og ungdom, fra prester til frivillige.

Revider deler av kirkeretten, spesielt tilgang til lettvinnt absolusjon for brudd på sølibatsløftet uten hensyn til den man har forgrepet seg mot. Kirken bør også gjøre det klart at en prest som hører skriftemål, har plikt til å melde bekjennelser av seksuelt misbruk av barn til politiet.

Eksaminer hele seksualetikken, for eksempel på hvilke måter Kirkens «paradoksale besettelse» om sex kan være kontraproduktiv i kampen mot seksuelt misbruk.

Etabler eller reformer bedre og synligere kontakt- og støttesentra, uavhengig av ledelsesstruktur, og med profesjonelt ansatte.

Control and Abuse Investigation on Thomas Philippe, Jean Vanier and L'Arche (1950-2019)

Denne rapporten er utgitt på oppdrag fra L'Arche International av en uavhengig forskningsgruppe i 2023.²² Forskningsgruppen valgte selv metodikk for granskningen. I all hovedsak dreier det seg om tilgang til arkiver og intervjuer av mer enn 100 kvinner med tilknytning til et L'Arche-fellesskap. Grans-

²² <https://commissiondetude-jeanvanier.org/commissiondetudeindependante2023-empriseetabus/index.php/en/home-english/>

kningen belegger «seksuelle praksiser» av Jean Vanier (og hans mentor, dominikanerpater Thomas Philippe) med unge kvinner som søkte veiledning og fellesskap, og søker å forklare hvorfor det skjedde og hvorfor det ikke ble oppdaget – eller hvorfor det ble holdt skjult – i så mange år.

KOMMENTAR:

Vi nevner denne granskningen spesielt, fordi den omhandler misbruk av voksne kvinner (som av Vanier og Philippe bare omtales som våre «tout-petits») – og er derved relevant for økt oppmerksomhet om «sårbare» individer og situasjoner. Den viser også at sårbarhet dreier seg om mer enn beskyttelse av personer med «varig svekkede sjelsevner» som revisjonen av den kanoniske rett synes å forutsette.

Den andre grunnen til at denne granskningen er relevant, er at misbruket legitimeres gjennom religiøse begrunnelser og erfaringer hvor «åndelig veiledning» blir arena for «initiering» for å dele «mystiske nådegaver» med kvinnene og føre veileder og veilander – en som mottar veiledning -sammen i «mystisk enhet» med Maria og Jesus.

Den tredje grunnen til at denne granskningen er relevant er at den, gjennom kvinners vitnesbyrd, viser hvor vanskelig det kan være å motstå å bli forledet og forført av en karismatisk religiøs leder som man beundrer og har tillit til – og med alle de religiøse begrunnelser og erfaringer som man selv er på søken etter å oppleve og finne svar på.

På et vis er dette velkjente forbrytelser – hvor noen misbruker sin stilling (og autoritet) for å skaffe seg seksuell omgang med personer som står i et avhengighets- eller tillitsforhold (se f.eks. norsk straffelov § 295). Det som likevel er særegent for denne konteksten, er at forbryteren forfører og manipulerer dypt søkende mennesker under dekke av religiøs initiering og overgivelse.

Rapporten bekrefter tidligere handlingsmønster fra Kirkens side, mangelfull oppfølging av overgripere, hemmelighold, og så godt som ingen oppfølging av misbrukte kvinner, selv om de med denne rapporten loves all mulig hjelp og støtte.

C | ENGLAND OG WALES

Rapportene fra England og Wales skiller seg fra andre lands rapporter blant annet ved at de er så bredt anlagte. De omfatter en rekke institusjoner i landene. Én rapport tar for seg hele trosfeltet, mens en annen gjør en delvis komparativ studie av sakskomplekset i Church of England (CoE) og Den katolske kirke (DKK) i England og Wales. Det er også verdt å merke seg at Den katolske kirke i England og Wales ikke er majoritetskirken. Rundt prosent av befolkningen i de to landene er katolikker (5,3 mill.), mens rundt 14 prosent (8,2 mill.) er medlemmer av Church of England.

Den nasjonale undersøkelsen *The Independent Inquiry into Child Sexual Abuse* (IICSA) i England og Wales fant sted i årene 2014-2022. Formålet var å undersøke i hvilken grad statlige og ikke-statlige institusjoner har håndtert/sviktet sin omsorgsplikt til å beskytte barn mot seksuelle overgrep og utnyttelse, for enkelte institusjoner fra 1940-årene til i dag. Som det het: «Undersøkelsen skulle gi en unik mulighet til

å avsløre institusjoners svikt i å beskytte barn, den skulle konfrontere de ansvarlige, avdekke systemiske feil, gi støtte til ofre og overlevende, dele deres erfaringer, og komme med anbefalinger som vil bidra til å forhindre seksuelle overgrep og utnyttelse av barn i tiden fremover.»

Bakgrunnen for opprettelsen var et sterkt politisk press mot regjeringen utløst blant annet av overgrepsskandalene avdekket i 2012 og 2013 knyttet til BBC- og medieprofilen Jimmy Savile og hans misbruk av barn gjennom seks tiår.

Prosjektet ble kunngjort av den britiske innenriksministeren Theresa May den 7. juli 2014. Den 19. og siste rapporten ble utgitt 20. oktober 2022.

Undersøkelsene skulle opprinnelig være i form av ulike ekspertpaneler. Men i 2015 besluttet man å gi prosjektet juridisk myndighet, det vil si tilgang til gradert materiale og til å benytte edfestede forklaringer.

Institusjoner som opprinnelig skulle undersøkes, var politiet, rettssystemet, utdanningssektoren, BBC og helsevesenet. Senere kom politiske organer og religiøse institusjoner til. Offentlige høringer skulle være en del av alle undersøkelsene.

Disse siste gikk under navnet *The Truth Project* - Sannhetsprosjektet. Foranlediget av nasjonale kampanjer i media for å få overgrepsofre til å stå frem med sine historier, ble det opprettet en rekke sentraler og pop-opp- steder i England og Wales hvor forskere lyttet til folks historier i private sesjoner. Den enkeltes utgifter ble dekket av prosjektet. Man ble også tilbudt valget mellom å sende inn en skriftlig redegjørelse om sine opplevelser, og å delta via telefon eller videosamtale. De som valgte å delta i Sannhetsprosjektet, ble ikke testet, utfordret eller motsagt. De kunne dele så lite eller så mye av sine erfaringer som de ønsket.

Gjennom seks år ble rundt 6 000 mennesker tilbudt tid, støtte og et trygt rom hvor de kunne dele sine opplevelser og erfaringer. Informasjonen ble registrert, anonymisert og analysert av forskerne, også som grunnlag for fremtidig læring.

Hovedfunn fra den nasjonale undersøkelsen

The Independent Inquiry into Child Sexual Abuse (IICSA), herunder *The Truth project*, var i dialog med 5 862 overgrepsofre som delte sine erfaringer.

Av disse var 70 prosent jenter, mens 30 prosent var gutter. Nesten halvparten (45 prosent) oppga at de i dag er så syke at overgrepene preger deres daglige liv. Rapporten detaljerer når overgrep skjedde første gang. For 47 prosent skjedde det før de var 7 år. I 32 prosent av tilfellene var vedkommende mellom 8 og 11 år, mens gruppen 12-17 år utgjorde 20 prosent av tilfellene.

Rapporten beskriver også ganske detaljert hva slags type overgrep de var utsatt for. Det listes slik:

Seksuell berøring (f. eks ta på genitalier).....	57 %
Seksuell penetrering (vaginalt/analt)	50 %
Annen overgrepsskontakt (kyssing/langvarig berøring)	44 %
Seksuell grooming (bygge tillitsforhold for å manipulere)	24 %

Eksponere barn for voksen-sex.....	22 %
Private krenkelser (f. eks spionere i dusjen).....	19 %
Seksuell utnyttelse (opptre i pornografi).....	7 %

Det er også gitt opplysninger om hvor overgrepene fant sted – og i hva slags relasjon. De aller fleste fant sted i en familiekontekst (76 prosent), men noen også i en skolekontekst (12 prosent). Det var også rapport om misbruk i profesjonell sammenheng, foreninger, idrett og lignende (12 prosent). Overgrep i en religiøs/sosial kontekst utgjorde 6 prosent av tilfellene.

KOMMENTAR:

Sammenligner man de engelske tallene med norske, ser man at hovedvekten av barn og ungdom som har blitt utsatt for overgrep, forteller at de ble utsatt av en de kjente (familiemedlem/andre nære relasjoner): I England 73 %, i Norge 68 %. I følge Redd Barna ble i Norge de fleste utsatt av en voksen utenfor familien (32%), andre ble utsatt av faren eller moren (24 prosent) en lærer (5 prosent) eller trener (3 prosent). 32 prosent ble utsatt av en voksen de ikke kjente. Det er verdt å merke seg at sammenhenger der overgriper var religiøst ansatt, ligger forholdsvis lavt på statistikken, 6 prosent, som er halvparten av skole- og undervisningspersonale.

Sluttrapportens anbefalinger

IICSA publiserte sin endelige rapport 20. oktober 2022 med en rekke anbefalinger til forbedringer på alle områder. Blant disse var:

- ◆ Innføring av et lovpålagt krav om obligatorisk rapportering.
- ◆ Etablering av en nasjonal skadeerstatningsordning for England og for Wales, for å gi økonomisk oppreisning til barn som er blitt sviktet av institusjoner.
- ◆ Å sikre det langsiktige søkelyset på seksuelle overgrep mot barn gjennom opprettelsen av en Child Protection Authority (CPA) i England og Wales;
- ◆ Opprettelse av en barneminister på statsrådsnivå.
- ◆ En offentlig holdningskampanje om seksuelle overgrep mot barn.

Rapport fra granskning av religiøse institusjoner

I mai 2019 utga The Truth Project rapporten *Thematic Report Child sexual abuse in the context of religious institutions*. Den var basert på ofre som kom til The Truth Project 2016-2018. Denne rapporten omfattet flere religiøse institusjoner og var et supplement til tidligere individuelle rapporter om Den katolske kirke og Den anglikanske kirken og omfattet overgrep i perioden 1940-2010.

Noen hovedfunn fra granskningen:

- ◆ Overgrepsofre i religiøs kontekst sa sjelden ifra i perioden mens overgrepene skjedde på grunn av skamfølelse.
- ◆ I religiøse kontekster påviste man en forskjell i alvorlighet sammenlignet med ikke-religiøse kontekster. De fleste overgrepene var i form av beføling og «kjærtegn» (62 prosent) mens det som rapporten kaller penetrerende overgrep utgjorde 32 prosent, som til sammenligning utgjorde 50 prosent i ikke-religiøse sammenhenger.
- ◆ Mange visste om andre som var utsatt for samme overgriper.
- ◆ Det var flere ofre av hankjønn i religiøs kontekst (61 prosent) enn i ikke-religiøse sammenhenger (34 prosent).

- ♦ Av samlede overgrepstall i religiøse sammenhenger fremgår det at flest overgrep fant sted i Den anglikanske kirke (28 prosent), deretter følger Den katolske kirke (25 prosent), Jehovas vitner (11 prosent) og andre kristne trossamfunn (9 prosent).
- ♦ Flest overgrep i religiøs kontekst fant sted på 1970-tallet (31 prosent), 2 prosent på 2000-tallet.
- ♦ 54 prosent av overgriperne var geistlige, 27 prosent kirkelig ansatte, 11 prosent andre og 8 prosent familiemedlemmer.

KOMMENTAR:

Det er flere ting som for vårt formål påkaller interesse med hovedfunnene her:

De fleste overgrep i religiøse sammenhenger er beføling - ikke penetrering.

Det er et stort antall overgrep mot gutter i religiøs sammenheng. I ikke-religiøs sammenheng er det flest overgrep mot jenter.

Det har innenfor rammen av denne undersøkelsen ikke latt seg gjøre å foreta inngående studier av hva som måtte finnes av forskning på disse to hovedfunnene (det er også lite utdypende materiale å finne i de engelske rapportene). Forskjellen i kjønn på overgrepsofre i religiøse og ikke-religiøse sammenhenger er markant.

I religiøse sammenhenger, det vil si de undersøkte trossamfunnene, (kristne, muslimske, jødiske med flere), var 61 prosent av ofrene hankjønn, 39 prosent hunkjønn. I ikke-religiøse kontekster, 34 prosent hankjønn og 66 prosent hunkjønn.

Hvorfor det er så mange flere overgrep mot gutter i religiøse kontekster, gir rapportene ikke noe entydig og forskningsbasert svar på.

Den katolske kirke og Den anglikanske kirke i England og Wales

Undersøkelsen av de to kirkesamfunnene slår først og fremst fast at det er få robuste studier om overgrep mot barn i Den katolske kirke i England og lite data/fakta om overgrep i Den anglikanske kirke i England.

Rapporten viser derfor til spesifikke undersøkelser fra andre land, spesielt to rapporter fra den Den anglikanske kirke i Australia, og rapporter om Den katolske kirke fra et utvalg andre land.

Rapporten fremhever overhyppigheten av gutter som ofre i begge kirkesamfunn, og at halvparten av ofrene var i prepubertal alder (11-14 år). Der fremgår det at det store flertallet av angivelige gjerningsmenn var menn, og at 75 % av klagerne (overgrepsofre) i begge studiene var gutter med en gjennomsnittsalder på 11 år.

Rapporten poengterer også at det på grunnlag av disse rapportene ikke kan hevdes at misbruk har et større omfang i Den katolske kirke enn i Church of England.

KOMMENTAR:

Denne sammenligningen er interessant da mange forklaringsmodeller for overgrep i Den katolske kirke peker på forhold som sølibat, seksuell legning blant prester, kirkens hierarkiske maktstruktur og kirkens lære om seksualitet. Disse forklaringene kan selvsagt ikke utelukkes,

men det kan være grunn til å analysere dette nærmere, og kunne for eksempel en lignende komparativ studie mellom Den norske kirke og Den katolske kirke i Norge gitt lignende interessant informasjon?

Undersøkelsen er videre utvetydig i sin slutning om at begge kirkene har feilet i å håndtere og forebygge seksuelt misbruk av barn i de første tiårene etter krigen:

«Etterforskningen av Den katolske kirke i England og Wales avdekket en sørgelig historie med seksuelt misbruk av barn, der overgripende prester og medlemmer av religiøse ordener og institusjoner foregrep seg på barn i lengre perioder. Mellom 1970 og 2015 mottok Kirken mer enn 3 000 klager mot mer enn 900 personer med tilknytning til Kirken. I samme periode var det 177 rettsforfølgelser, som resulterte i 133 domfellelser. Millioner av pund er blitt utbetalt til ofre og etterlatte i sivile rettssaker. Siden 2016 har det vært mer enn 100 rapporterte anklager om nylig og ikke-nylig seksuelt misbruk av barn hvert år. Det virkelige omfanget av overgrep over en 50-årsperiode er sannsynligvis mye større.

Reaksjonene på avsløringer om seksuelle overgrep mot barn har vært preget av manglende støtte til ofre og overlevende - i sterk kontrast til de positive tiltakene som ofte er iverksatt for å beskytte overgriperne og Kirkens omdømme.

Reaksjonene fra Kirkens ledere har over tid vært preget av sendrektighet i gjennomføringen av endringer, samt motvilje mot å stille enkeltpersoner til ansvar eller komme med oppriktige unnskyldninger. Noen ganger formidlet de en motvillig og usympatisk holdning til ofre og overlevende. For å riste av seg fortidens feil, er det nødvendig med reelle og varige holdningsendringer.

Selv om det har skjedd noen forbedringer i dagens forebyggingsarbeid, har nyere revisjoner avdekket svakheter. Kulturen og holdningene i Den katolske kirke har møtt endringer med motstand.»

«Undersøkelsen av Den anglikanske kirke undersøkte om Church of England og Church in Wales beskyttet barn mot seksuelle overgrep. Gjeldende beskyttelsesordninger ble også vurdert. Totalt 390 personer med tilknytning til Church of England fra 1940-tallet til 2018 ble dømt for seksuelle overgrep mot barn. I 2018 ble det rapportert 449 bekymringer til Kirken om nylig seksuelt misbruk av barn, hvorav mer enn halvparten var knyttet til kirkens legansatte. I det siste har et betydelig antall lovbrudd dreid seg om nedlasting og besittelse av uanstendige bilder av barn.

I likhet med andre religiøse organisasjoner, er Den anglikanske kirke preget av sitt eksplisitte moralske formål om å lære hva som er rett og galt. I forbindelse med seksuelt misbruk av barn var Kirkens neglisjering av barns og unges fysiske, følelsesmessige og åndelige velvære til fordel for å beskytte sitt omdømme i strid med dens oppdrag om kjærlighet og omsorg for de uskyldige og sårbare.

Sikkerhetsordningene i Church of England var underfinansiert frem til 2015, da ressursene økte betraktelig. Det ble også gjort endringer som tok sikte på å sikre at rådene fra vernepersonalet ikke skulle ignoreres. Likevel var det fortsatt noen tilfeller der rådene ble ignorert.

Church of England klarte ikke overfor ofre og overlevende å reagere konsekvent med sympati og medfølelse, ledsaget av en praktisk og passende støtte. Dette bidro ofte til å forsterke traumene til dem som barn hadde opplevd seksuelle overgrep begått av personer med tilknytning til Kirken. Selv om det i prak-

sis har skjedd viktige forbedringer for beskyttelse av barn, har Church of England fortsatt mer å gjøre for å gjenoppbygge ofres og overlevendes tillit. Noen tidligere interne saksgjennomganger var mangelfulle og unøyaktige, og det var en tendens til å bagatellisere krenkelser.»

Tidligere rapporter fra Den katolske kirke

I november 2020 kom IICSA's 144-siders rapport, *Safeguarding in the Roman Catholic Church in England and Wales*. Den var knusende:

Den katolske kirke hadde feid under teppet påstander om seksuelle overgrep mot barn, og Kirkens leder, kardinal Vincent Nichols, var først og fremst opptatt av å beskytte Kirkens omdømme og manglet medfølelse med ofrene.

Vi vil påpeke at denne dommen kanskje ikke er helt sakssvarende.

Den katolske kirke hadde tross alt selv utarbeidet rapporter med oppdrag om å gjennomgå ordningene for beskyttelse av barn, og for forebygging av overgrep i Den katolske kirke i England og Wales (*Nolan-rapporten* i 2001 og *Cumberlege-rapporten* i 2007).

Som et resultat av disse, lagde Kirken en beredskapsplan og foreslo strukturelle endringer i sin håndtering av varsler og anklager om seksuelt misbruk av barn. Blant annet ble det katolske kontoret for beskyttelse av barn og sårbare voksne, (COPCA), opprettet i januar 2002 som en nasjonal enhet for beskyttelse av barn.

IICSA-rapporten har rett i at implementering av en rekke tiltak har gått tregt med mye motstand. Den katolske kirke maktet for eksempel ikke å opprette fellesprosjektet *Safe Spaces* sammen med Den anglikanske kirke før september 2020, seks år på overtid. Det betød for eksempel at det tok svært lang tid å etablere ordninger for oppfølging av overgrepsofre gjennom tilgang til profesjonell sjelesorg og terapi. IICSA-undersøkelsen kritiserer også Kirken for mangelfull vilje til å finne ut omfanget av misbruk, mangelfull og forsinket rapportering (i åpenhet), og utilstrekkelig beredskap og tiltak for forebygging, samt mangelfull reaksjon mot overgripere.

Den katolske kirke i England og Wales blir derfor anbefalt å etablere bedre organisering, retningslinjer og prosedyrer for håndtering av saker som gjelder seksuelt misbruk av barn, blant annet et enhetlig varslingsystem, utarbeidelse av retningslinjer og prosedyrer, styrket ledelse og tilsyn med virksomheten, samt et rammeverk for håndtering av manglende etterlevelse av retningslinjer og prosedyrer

D | POLEN

Rapporter angående seksuelle overgrep i kirkelig kontekst i Polen

Den polske bispekonferansen har i løpet av de siste årene utgitt fire rapporter. Den første ble publisert i 2019, og den foreløpig siste i 2023.²³ Bispekonferansen vil heretter publisere årlige rapporter.²⁴

Undersøkelsene startet i 2014 da p. Adam Żak SJ, koordinator for beskyttelse av mindreårige, fikk til-

latelse til å sende ut et spørreskjema til bispedømmer og mannlige ordenssamfunn for å etterspørre overgrepssaker meldt inn til kirkelige organer mellom 1. januar 1950 til 31. desember 2014.

Man etterspurte kun saker som omfattet mindreårige (under 15 år) og ungdom mellom 15 og 18 år. Spørreundersøkelsen besto av generelle spørsmål om antall ordinerte prester og antall kjente overgrepssaker mot mindreårige, samt detaljer om hvem som meldte inn saken og eventuelt dennes troverdighet, informasjon om krenkeren og den krenkede, saksgang (kirkelig og sivil), eventuelle konsekvenser for den anklagede.

Det kirkelige institutt for statistikk (ISKK) fikk i oppdrag å bearbeide innsendte svar. Rapporteringen var ikke fullstendig, og det markeres at opplysningene neppe er helt pålitelige. Resultater fra den første undersøkelsen fra 2014 ble ikke publisert, men de ble redegjort for i den rapporten som ble publisert i 2019.

Rapport I ble utgitt i 2019. 2014-undersøkelsen er supplert med data fra 2015-2019. Rapporten redegjorde for 382 saker, med 661 krenkede, med den eldste saken tilbake til 1950.²⁵

Rapport II ble publisert i 2021. ISKK ga en mer detaljert analyse av dataene i rapport 1 og sendte ut nye bearbejdede spørreskjema for å få opplysninger om meldte saker for 2019 og 2020. Denne rapporten omtaler 368 saker, med opplysninger om 292 overgripere.²⁶

Rapport III ble publisert i 2022. Den inneholder 155 saker som ble innmeldt i løpet av året 2021.²⁷

Rapport IV ble utgitt i 2023. Den redegjør for 84 saker innmeldt i løpet av 2022.²⁸

Hovedfunn

Av et samlet antall på nesten 1100 saker er de viktigste (statistiske) hovedfunnene:

1 av 4 saker omhandlet overgrep mot mindreårige under 15 år. Halvparten var mellom 15 og 18 år. I de resterende sakene er alder ikke oppgitt.

Alle overgrepene skjedde i en kirkelig kontekst. Statistikken viser at særlig ministranter var en utsatt gruppe (1 av 5 saker).

Gutter er også her overrepresentert (nesten 60 prosent), men antall innmeldte saker med jenter/unge kvinner (opp til 18 år) har økt kraftig fra 2011. I den siste rapporten er kjønn omtrent likelig fordelt.

Rapportene fremviser også ganske tydelig at overgrepene ikke er enkelthendelser. Det hevdes at «de fleste» overgrepene varte over et år, med et gjennomsnitt på 2,5 år.

²³ <https://episkopat.pl/dokumenty/>

²⁴ Vi takker Ewa Bivand for oversettelse av og kommentarer til bispekonferansens rapporter og til rapporten fra den statlige kommisjonen. Bivand var den første ansatte koordinator for forebygging av seksuelt misbruk og er bl.a. styreleder for St. Paul skole og medlem av styret for St. Eystein presteseminar.

²⁵ Rapporten finnes her: https://www.wiara.pl/files/19/03/14/574564_kYmo_opracowanie_final_zalaczniki.pdf

²⁶ Rapporten finnes her: https://www.ekai.pl/wp-content/uploads/2021/06/Wyniki_kwerendy_2021_etap_1.pdf

²⁷ Rapporten finnes her (på polsk): <https://fsj.org.pl/wp-content/uploads/sites/2/2023/03/Raport-roczny-2022.pdf>

²⁸ Rapporten finnes her: <https://fsj.org.pl/wp-content/uploads/sites/2/2023/03/Raport-roczny-2022.pdf>

Av de sakene som omhandlet mindreårige under 15 år, ble 3 av 4 saker anmeldt til politi og påtalemyndighet av Kirken. Men også en stor andel av sakene som omfattet aldersgruppen mellom 15 og 18 år ble anmeldt til politiet.

I de saker hvor prester var involvert fremgår at cirka 25 prosent av anklagene ble funnet urettmessige eller feilaktige. Cirka 50 prosent ble suspendert fra visse typer pastorale oppgaver. Om lag 25 prosent av prestene ble tvangslaisert, det vil si fratatt kappe og krage.

KOMMENTAR:

Man skal være klar over at disse rapportene kun baserer seg på saker som er innrapportert (og som finnes i ulike arkiver), og som er helt avhengig av bispedømmers og ordeners villighet til å undersøke sine arkiver for å kunne besvare de utsendte spørreskjema.

Uansett metodiske begrensninger viser rapportene at økt oppmerksomhet også har økt antall innrapporteringer. Oppmerksomhet er ikke minst påskyndet av dokumentarfilmer som «Ikke si det til noen» fra 2019 og nå sist av «Maxima culpa» av den nederlandske journalisten Ekke Overbeek fra 2023.

Koordinator p. Adam Żak SJ har flere ganger påpekt at en uavhengig kommisjon er nødvendig.

Forskning på straffesaker

Den 18. mai 2023 publiserte dagsavisen *Rzeczpospolita* en liste over 117 prester hvorav 72 var dømt til fengselsstraff. Antall krenkede personer i disse sakene var over tusen. Avisen redegjorde for et forskningsarbeid basert på dokumenter fra straffesaker om misbruk av mindreårige i perioden 1944-1989.²⁹

Forebygging av seksuelle overgrep

Kirken i Polen har et forebyggingsprogram som omfatter alle bispedømmer og ordenssamfunn med koordinator, p. Adam Żak SJ, og delegater i hvert bispedømme. Omsorg og hjelp for de krenkede tilbys av St. Josefstiftelsen etablert av bispekonferansen, med primas erkebiskop Wojciech Polak som styreleder. Stiftelsen utarbeider årsrapporter fra sin virksomhet.³⁰ Mistanke om overgrep kan meldes via en rekke kanaler, både til hvert bispedømme og ordenssamfunn, sentralt til koordinator p. Żak og til St. Josef Stiftelsen.

Den statlige kommisjonen PKDP (Państwowa Komisja do Spraw Pedofilii)

Vi gjør også oppmerksom på at det polske parlamentet opprettet en statlig kommisjon i 2019 med et relativt bredt mandat. Den skal blant annet styrke mekanismer for forebygging og beredskap av seksuelt overgrep mot mindreårige (under seksuell lavalder, 15 år); samt avklare saker som er juridisk foreldet, og sørge for gjennomføring av forskning på dette området. Kommisjonen skal også føre tilsyn med alle profesjoner hvor kontakt med mindreårige er naturlig, alt fra lærere via prester til idrettsledere. Kom-

²⁹ <https://www.rp.pl/kosciol/art38486041-tylko-w-rzeczpospolitej-lista-ksiezy-podejrzanym-i-skazanych-za-przestepstwa-seksualne-w-czasach-prl>

³⁰ <https://fsj.org.pl/do-pobrania/>

misjonen har også mandat til å ta imot meldinger om mistanke om seksuelt overgrep mot mindreårige, avklare om saker er foreldet. Det skal også føre et register over dømte overgripere.

Kommisjonen skal også gis tilgang til informasjon og dokumenter om overgrep som holdes av frivillige organisasjoner, inkludert kirken. Den katolske kirke i Polen har motsatt seg denne bestemmelsen og nekter kommisjonen tilgang til sine arkiver/dokumenter. Kommisjonen har utgitt to omfattende rapporter hvor den analyserer dokumenter fra domstolene – avsluttede saker og nye innmeldinger som kom til kommisjonen i denne perioden.

Hovedfunn fra innmeldte saker 2021/2022

Kommisjonen har redegjort for 513 saker mottatt frem til juni 2022.³¹ I cirka 40 prosent av sakene er krenkeren i familie med den krenkede. Av interesse for denne rapporten er at om lag 30 prosent av krenkerne var prester og at overgrepene ble begått i en kirkelig kontekst.

Det fremkommer av kommisjonsrapporten at overgrepene som ble meldt, fant sted gjennomsnittlig for 15 år siden. I nesten 75 prosent av sakene hadde krenkeren forgrepet seg på mer enn én person.

Kommisjonen har analysert og behandlet 100 saker hvor geistlige var anklaget for seksuelt misbruk. Noen lot seg ikke undersøke, noen dreide seg om andre forhold enn misbruk. Men 55 saker ble oversendt påtalemyndigheten. Av disse omhandlet 36 tilfeller seksuelt misbruk av mindreårige (under 15 år).

Kommisjonsrapporten viser til nødvendighet av videre og dypere studier for å avdekke reelle tall som gjelder overgripere med høyere sosial status, særlig innen idrett, skole og kirke, og videre arbeid med forebygging. Kommisjonen har henvendt seg direkte til blant annet idrettsorganisasjoner, skolemyndigheter, kirkesamfunn og religiøse organisasjoner for å få en oversikt over deres kjennskap til overgrepssaker i egne rekker og for sterkt å understreke og oppfordre til systematisk arbeid med forebygging.

³¹ Rapporten på nesten 250 sider finnes her: https://pkdp.gov.pl/wp-content/uploads/2021/08/Raport_PKDP.pdf.

IV

Vurderinger og anbefalinger

Gjennom denne rapporten mener arbeidsgruppen at den har fremskaffet og fremlagt et bredt kunnskapsgrunnlag om seksuelt misbruk mot barn/unge og sårbare voksne begått i en kirkelig katolsk sammenheng, supplert med kunnskap fra Den norske kirke og fra norske misjonsorganisasjoner, samt forskningsbasert kunnskap om seksuelt misbruk av barn i Norge.

Vi vil fremheve noen betydningsfulle endringer: erkjennelse av at seksuelt misbruk forekommer, at konsekvensene av misbruk kan være ødeleggende (psykologisk, sosialt, trossmessig), at anklager skal håndteres i åpenhet og anmeldes hvis handlingen er straffbar, at det er tatt organisatoriske grep for beredskap og forebygging, at det tilligger institusjonen ansvar for dem som er rammet, at det kan være særegne forhold i en religiøs kontekst som forleder til misbruk, at sosiale sfærer kan begunstige misbruk, at teologiske grunner kan misbrukes til å legge skylden på den misbrukte, osv. Utfordringen er å omsette erkjennelse i praksis, i visshet om at seksuelt misbruk ikke forsvinner selv med gode systemer for forebygging og beredskap, og med profesjonell sjelesorg, men kan reduseres og begrenses. Med tanke på ytterligere forbedring gir kunnskap om *risikofaktorer* (både individuelle og organisatoriske) for overgrep spesielt viktig innsikt med tanke på hva slags forebygging man bør innsette. Det samme gjelder kunnskap om sårbarhetstegn hos barn/unge – og voksne – i tillitsbaserte sosiale sfærer og relasjoner. I en kirkelig kontekst krever det særlig oppmerksomhet om farene for å misbruke åndelige motiver og grunner til å forlede til seksuell omgang. Kunnskapsgjennomgangen viser også forsøk på å endre kurs, fra fokus på ivaretagelse av prest, omdømme, mistenkeliggjøring av den overgrepne og så videre, (endog med krav til at det er den overgrepne som skal tilgi) til fokus på den overgrepne hva gjelder omsorg og oppfølging (se for eksempel Zollner 2019) – og institusjonens ansvar for å ivareta det. De følgende anbefalingene fra arbeidsgruppen ønsker å bidra til dette skiftet og anviser noen forslag til hvordan Kirken kan forbedre sitt ansvar ytterligere.

Anbefaler ikke opprettelse av granskningskommisjon

Arbeidsgruppen er kommet til at den ikke vil anbefale at det nedsettes en granskningskommisjon, slik det er gjort i for eksempel Frankrike og Tyskland.

Begrunnelsen for dette er flerfoldig. Arbeidsgruppen har allerede fremskaffet et bredt kunnskapsgrunnlag. Det er trolig lite nytt å avdekke gjennom de metoder som tidligere granskningskommisjoner har benyttet. For OKB er det allerede gjennomført tilfredsstillende tiltak ad beredskap og forebygging. Det kan imidlertid påpekes at det ikke er gjennomført noen annen systematisk undersøkelse enn sporadiske oppfordringer til å melde fra om forhold. Sett i lys av sakens alvorlighet og kunnskap om hvor vanskelig og lang tid det kan ta før noen er i stand til å si fra, samt fornyet fokus på overgrep av sårbare voksne og andre overgripere enn prester, vil arbeidsgruppen anbefale at OKB gjennomfører noen målrettede undersøkelser.

Anbefaling om målrettede undersøkelser

Arbeidsgruppen anbefaler tre typer undersøkelser. Hensikten er ikke å få kartlagt omfang, men for Kirken å ta ansvar for dem som kan være rammet, og tilby profesjonell hjelp og oppfølging. Undersøkelsene forutsetter at OKB oppretter tydelig kontaktinformasjon og har etablert et profesjonelt adhoc-mottaksapparat, i samforstand og samarbeid med Fagetisk råd. Vi tar ikke direkte stilling til *hvordan* undersøkelsene skal gjennomføres, men tillater oss likevel å anbefale at de planlegges og gjennomføres profe-

sjonelt (som f.eks. de norske misjonsorganisasjonene har gjort, se ovenfor), gjerne ved hjelp av ekstern profesjonell og forskningsmessig ekspertise.

1. Generell oppfordring

Ny generell oppfordring til alle om å melde seg hvis de en eller annen gang er blitt misbrukt seksuelt i en kirkelig sammenheng.

Oppfordringen kan formidles gjennom alle kirkens kanaler, men kan også vurderes kunngjort i andre kanaler. Hvordan oppfordringen skal formuleres og hva man kan tilby, er avgjørende viktig.

Arbeidsgruppen vurderte om man burde tilskrive alle registrerte katolikker, eventuelt med begrenset utvalg i henhold til alder, fødeland, og annet. Dette er antagelig praktisk gjennomførbart, men nytten står neppe i et rimelig forhold til kostnadene. Erfaring fra massekorsbånd, også i forskning, innebærer som regel en svært lav svarprosent. Det kan også være grunn til å tro at noen av dem vi vil nå, kan være utmeldt av Kirken (selv om kunnskap annetsteds fra tyder på at katolikker ikke melder seg ut, men blir ikke-praktiserende/passive).

2. Direkte henvendelse til deltakere på katolske institusjoner og arrangementer i en utvalgt tidsperiode mellom 1953 til 2023 (stikkprøve)

En ambisiøs tilnærming kunne tilsi at man kunne tilskrive alle deltakere på alle leirer og andre overnattingsarrangementer (f.eks. katolske speidertropper) i perioden 1953 til 2023, samt alle beboere på internater og barnehjem. Vi har undersøkt om det lar seg gjøre. For internatet (St. Josephs institut) (som ble avviklet i 1957) finnes ingen bevarte lister over beboere, heller ikke gjennom bevarte skoleprotokoller.³² Det samme gjelder barnehjemmet på Montebello, som ble avviklet i 1979. En viktig aktivitet i hele perioden har vært leirer for barn og unge, fra Persbråten (fra 1953 til 1971) via Sylling til Mariaholm (fra 1969), Seletun, Stella Maris, osv. Hvorvidt det finnes komplette deltakerlister, har vi ikke undersøkt nærmere. Hvis de finnes, er det trolig at de finnes fra 1970-tallet og utover. Men også da kan det være et møysommelig arbeid å koble navn til nåværende identitet og bosted.

Med disse praktiske problemene vil vi heller anbefale at man gjør et utvalg fra en kort periode hvor deltakerlister er bevart, for eksempel to-tre årganger på 1970-tallet.

Dette lar seg gjennomføre (forskningsmessig) og kan gi nyttige resultater fra et bestemt tidsavsnitt. Personer som oppgir at de har blitt krenket, kan også opplyses om at de kan/bør melde seg til kontaktpunkt/mottaksapparat nevnt ovenfor.

3. Nåtidig undersøkelse av erfaringer fra skole og leirer

I erkjennelse av at mye kan gjøres for å forebygge og redusere, er det likevel naivt å tro at denne typen problematikk forsvinner. Det kan derfor være svært nyttig å få kunnskap om nåsituasjonen i organisert katolsk virksomhet (på lignende måte som Normisjon gjorde for sin virksomhet).

³² I OKBs arkiv finnes imidlertid en skoleprotokoll for St. Olav gutteskole fra 1936-1946 som viser at de fleste av guttene bodde på internatet. Gutteskolen ble nedlagt i 1946.

Dette kan gjøres konkret på to områder som lar seg praktisk gjennomføre:

Undersøkelse blant deltakere på leirer arrangert av NUK, for eksempel fra noen av de siste årene.

Undersøkelse på de katolske skolene fra noen av de siste årskullene.

Undersøkelsene kan gjennomføres som forskning for å få kunnskap om omfang, hvilken type overskridelser, av hvem, hvor lenge, i hvilke sammenhenger osv. En slik undersøkelse kan gjennomføres anonymt.

Undersøkelsene kan samtidig gjøre oppmerksom på at de som har opplevd misbruk, kan/bør henvende seg til oppgitt kontaktperson/mottaksapparat som nevnt ovenfor.

Gjennomgang av personalarkiv over prester og ansatte 1953-2022

Fra vår redegjørelse kan man se at alle utenlandske undersøkelser/granskninger har hatt en gjennomgang av personalarkiver. Fordelen er at man kan finne reelle saker som har vært innrapportert/omtalt osv. Ulempen er prestefokus med status anklaget, med liten oppmerksomhet om den forulempete. Hovedhensikten med gjennomgang har derfor stort sett vært å finne om saker er arkivert og om en biskop har behandlet sakene tilfredsstillende – eller om det kan vises til tjenesteforsømmelse. En stor utfordring har vært at arkiv kan være svært mangelfulle, usystematiske, bortsatt, kassert, eller at mapper er fjernet.

For OKB er en slik gjennomgang mulig, og vi vet at biskopen i 2010 ga statsadvokaten tilgang til arkivet for ubegrenset gjennomgang. Arbeidsgruppen ble også gitt tilgang til arkivet i sin gjennomgang av hva som er gjort i bispedømmet. Vår rapportering fra Fagetisk råd skal være så godt som fullstendig for 2010-2022. Med de stikkprøver vi selv har gjort i arkivet er det liten grunn til å tro at en ny systematisk gjennomgang vil kaste mye av seg.

Vi ser derfor ingen grunn til å anbefale at det gjennomføres en systematisk gjennomgang av bispedømmets arkiver.

Anbefaling til ytterligere forbedring av forebygging

Arbeidsgruppen anerkjenner det betydelige arbeidet som er gjort med forebygging, fra retningslinjer til ansettelse av egen koordinator for dette arbeidet, inkludert noen former for bevisstgjøring og opplæring.

Vi mener imidlertid at forebygging i for stor grad bygger på ytre tiltak, og på begrunnelser som tilsier at «vi» må beskytte oss mot den liberale og promiskuøse omverdenen.

Av denne grunn foreslår vi at retningslinjene revideres, basert på begrunnelser hvor vi selv innestår for individuelle og organisasjonsmessige risikofaktorer for seksuelle krenkelser i egen virksomhet, gjør de ytre tiltakene noe mindre kategorisk, beskriver koordinators rolle og oppgaver tydeligere (ikke minst når det gjelder opplæring; se nedenfor) og anviser hvordan retningslinjene skal implementeres i de (parallelle) nasjonale innvandrersjelesorgsmenighetene.

Arbeidsgruppen mener at forebyggingsarbeidet må suppleres med systematiske *indre tiltak* ad opplæ-

ring og veiledning. Det bør innsettes på minst tre områder, overfor prestene, ansatte/frivillige ledere, og barn/unge voksne. Vi vil her antyde hva slike tiltak kan inneholde.

1. For prestene

Alle rapportene vi har vist til, indikerer at såkalte risikofaktorer kan bli aktuelle 10-20 år inn i aktiv tjeneste (jf. Böhm 2014).³³ Det er sammenlignbart med mange andre «hjelpesprofesjoner» som leger, sykepleiere, psykologer osv.

For å kunne håndtere arbeidsmessige (pastorale) og personlige utfordringer bør i det minste to typer veiledning være tilgjengelig og tilbys for prester på kontinuerlig basis.

Arbeidsveiledning

Man kan her se hen til erfaringer fra andre profesjoner som forutsetter kontinuerlig veiledning som grunnlag for å utøve yrket på en så forsvarlig måte som mulig. Det er også etablert for prester i Den norske kirke. Viktige forutsetninger er at et slikt tilbud er organisert av Kirken og ledet av en kompetent veileder og at det gjennomføres med en viss regelmessighet.

Åndelig veiledning

Kirken har lang erfaring med åndelig veiledning, men det er likevel en tjeneste som sjelden benyttes regelmessig av prester, annet enn kanskje gjennom sporadiske retretter. Med den kunnskap vi i dag har om sammenhenger mellom åndelig og seksuelt misbruk, og de risikofaktorer som er kjent for de fleste hjelpeprofesjoner, bør et tilbud om åndelig veiledning være tilgjengelig for alle prester. Her kan man forhåpentlig komme i kontakt med dypere lag i en selv og lettere se eget bidrag i ulike settinger og få hjelp til å bearbeide personlige, moralske og trosmessige erfaringer og utfordringer. Fordelen er at den enkelte prest ikke blir sittende alene, men blir holdt ansvarlig for sine erfaringer og valg – og veiledet på riktig vei. Også på dette området er det viktig at tilbudet er organisert av Kirken og ledet av noen som er utdannet innen åndelig veiledning (*spiritual direction*).

På et vis er dette sammenlignbart med krav som settes til andre profesjonsutøvere (f.eks. terapeuter) om at de selv også må gå i veiledning – og i noen sammenhenger egenerapi - som en forutsetning for å kunne utøve yrket på en forsvarlig måte.

I tillegg til individuell veiledning kunne det være svært tjenlig å etablere noen faste systemer for kollegafellesskap med jevnlig møter for gjensidig støtte, hjelp og oppmuntring. All erfaring fra andre profesjoner viser at det letter å dele når det oppstår vanskeligheter eller utfordringer.

Opplæring/veiledning av prester rekruttert fra utlandet

OKB har alltid vært avhengig av å rekruttere prester fra utlandet for å fylle pastorale behov, i de senere år eskalert med utbyggingen av innvandrersjelesorgen. Så vidt vi vet, foretas ingen spesiell bakgrunnsjekk eller opplæring/veiledning av nyankomne prester til bispedømmet. Mange av sakene i Fagetisk råd omhandler også prester rekruttert fra utland. Arbeidsgruppen mener derfor at nyrekrutterte prester bør

³³ Vi forutsetter at seleksjon, egnethet, bevisstgjøring osv har vært en del av selve utdanningen og omtaler det ikke spesielt her, selv om det ganske sikkert også kan gjøres forbedringer på dette området.

prøves før de aksepteres for tjeneste, og tilbys særlig opplæring for tilpasning til en annen virkelighet enn de kom fra, inkludert pastoral ledelse og kunnskap om forebygging av seksuelt misbruk.³⁴ Med lang-siktig tjeneste bør de selvfølgelig sluses inn i de ovenfor nevnte tiltakene.

2. For legansatte, lærere, ledere av organisasjoner, frivillige medarbeidere

Gjennomgangen av en rekke granskninger, så vel som erfaringer fra OKB og utvikling av undervisningsmaterieell, viser at også lege ledere og frivillige kan forgripe seg på dem som de er satt til å lede/tjene. Det er også blitt stadig større bevissthet rundt risiko/sårbarhet i mer jevnbyrdige forhold i alder og utvikling. Etter arbeidsgruppens mening tilsier dette at også denne gruppen medarbeidere skal kursenes/opplæres/bevisstgjøres om ledelse og grensesetting i omgang med sine medarbeidere/deltakere/medlemmer. Arbeidsgruppen mener at en slik opplæring bør være obligatorisk, tilbudt av kirken og holdt av et kompetent team.

3. Opplæring av barn/ungdom (under 18 år)

Til sist vil vi også sterkt anbefale at opplæring på dette området også må omfatte barn og ungdom. Når vi vet hvor farlig og manipulerende innsnigrende forføring kan være fra «snille» tillitspersoner, er det ikke mer enn rett og rimelig at barn og unge utstyres med kunnskap og redskaper til å motstå tilnærmelser og yte motstand.

Vi kjenner selvfølgelig til at det finnes en del slik opplæring/bevisstgjøring i barnehage og skole i dag, men som vi har sett, er garden ikke alltid på plass i en kirkelig sammenheng. Det skyldes kanskje at man ikke forventer at man kan bli manipulert på religiøst grunnlag. Vi vil derfor mene at kirken har et særlig ansvar for å bevisstgjøre barn/unge om fenomenet, styrke skeptisk sans og oppøve motstandsdyktighet.

Konkret tenker vi at denne typen opplæring kan inkluderes i den alminnelige katekesen, tilpasset det enkelte alderstrinn. Til det trengs noe annet enn den ideologiske og idealiserte belæringen om seksualitet som i dag finnes, for eksempel for konfirmanter. Vi mener at Kateketisk senter bør få i oppdrag å lage et slikt opplæringstiltak, med ekstern hjelp fra pedagoger og fagfolk med kompetanse fra dette området. Det må også tas stilling til hvem som kan engasjeres og settes i stand til å undervise barn/unge om en slik viktig oppgave.

Anbefaling til forbedring av beredskap og behandling av saker

Fagetisk råd

Fagetisk råd må ubetinget videreføres. Det fungerer i dag de facto som en domstol (med innhenting av kontradiksjon, vitner og så videre), hvis «domsavsigelse» anbefales for biskopen for iverksettelse.

Vi mener at alle anklager og mistanker skal forelegges og behandles av Fagetisk råd.

Vi foreslår at Fagetisk råd må avgi årsrapport (i anonymisert form) for sin virksomhet, som også offentliggjøres.

³⁴ Dette er også et forslag som fremkommer i sluttrapporten fra Ewa Bivand, referert ovenfor.

Vi foreslår at biskopen offentliggjør sine beslutninger på samme måte som enhver annen forvaltning. Det må også gjelde personer som er blitt frikjent/renvasket.

Det er grunn til å tro at åpenhet og transparens øker bevisstgjøring og virker forebyggende.

Vi foreslår at utvidede oppgaver for oppfølging og undervisning som i dag er tillagt rådet, overføres til dertil egnede organer.

Bispedømmet bør vurdere om dette rådet bør få et mer sakssvarende navn.

Ombud for misbrukte

Med erfaring fra blant annet Tyskland og Sverige anbefaler vi at bispedømmet etablerer en ombudsordning i en nærmere fastsatt stillingsprosent. Fordelen med å etablere et ombud er at funksjonen skal være uavhengig fra linje og råd. Behandlingen skal være konfidensiell og partsnøytral. Den som melder seg, skal være sikker på at ombudet omhandler saken fortrolig, og at det gjennom veiledning eventuelt bestemmes ytterligere skritt.

Det er en funksjon som kan erstatte ordningen med lokale kontaktpersoner, men den kan også komme i tillegg til kontaktpersonene.

Oppfølging og tilgang til profesjonell hjelp for ofre (ad hoc-støttefunksjoner)

Det synes ikke rimelig at Fagetisk råd skal ha ansvar for oppfølging av personer som har vært utsatt for overgrep. Det er heller ikke tilstrekkelig at man henviser til hjelpeapparatet (hvor man vet at det kan være svært vanskelig å få innpass). Vi anbefaler derfor at bispedømmet etablerer et team av profesjonelle som etter behov kan være tilgjengelig for profesjonell hjelp på aktuelle områder (terapi, rehabilitering, inkl. ev. gjenforening med tro og kirke) (ad hoc-støttefunksjoner).

Profesjonell hjelp, oppfølging, kontroll av gjerningspersoner

For de prester, legansatte og frivillige som blir anklaget for seksuelt misbruk, påhviler det også Kirken et ansvar for oppfølging under prosessen og etter avgjørelse/kjennelse. For dem som får fortsette i den samme tjenesten eller en annen tjeneste (begrenset, evt. et annet sted), synes det særlig viktig at det etableres gode systemer for profesjonell hjelp, oppfølging og kontroll.³⁵ De granskninger og praksiser vi har gjennomgått, viser store mangler, samt for eksempel at pålagt terapi har dårlig effekt. Fortsatt tjeneste – i en eller annen funksjon – innebærer således forhøyet risiko for gjentagelse osv. Vi har ikke funnet mange eksempler på hvordan det kan gjøres på en sikker og forsvarlig måte, men noen antydninger finnes for eksempel i den tyske rapporten om ansvar og omsorg for gjerningspersoner (*Täterfürsorge*), om enn begrenset til prester.

Arbeidsgruppen håper rapporten kan formidles til menigheter, skoler og organisasjoner, og at den kan benyttes som grunnlag for ytterligere forbedring i arbeidet mot seksuelt misbruk i en kirkelig sammenheng.

³⁵ Tilbud og tilgang til profesjonell hjelp for anklaget gjerningsperson er nevnt i de nye saksbehandlingsreglene for OKB fra 2020: *Saksbehandling ved mistanke om seksuelle overgrep*, s. 17. https://www.katolsk.no/nyheter/2020/04/saksbehandling-ved-mistanke-om_m_omslag_03apr2020.pdf

Referanser

Alaggia, R., Collin-Vézina, D., Lateef, R. Facilitators and Barriers to Child Sexual Abuse (CSA) Disclosures: A Research Update (2000-2016). *Trauma, Violence & Abuse* 20 (2019), 260-283.

Bjerva, E.K. (2009). *Når ord står mot ord: kirkens håndtering av seksuelle krenkelsesanklager mot sine ledere når ord står mot ord: i lys av et diakonifaglig perspektiv.* (Masteroppgave.) Oslo: Det teologiske menighetsfakultet.

Böhm, B., Zollner, H., Fegert, J.M., Liebhardt, H. Child Sexual Abuse in the Context of the Roman Catholic Church: A Review of Literature from 1981-2013. *Journal of Child Sexual Abuse* 23: 635-656. Doi: 10.1080/10538712.2014.929607

McKibbin G, Humphreys C. Future directions in child sexual abuse prevention: An Australian perspective. *Child Abuse & Neglect* 105 (2020)

Fleming, D., Keenan, J. og Zollner, H. (2023) *Doing Theology and Theological Ethics in the Face of the Abuse Crisis.* Open Access. doi.org/10.55476/001c.

Garmann, M.E. & Hytten, K. (2023). Seksuelle grensekrenkelser i behandlingsrelasjoner. Fagessay. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 60 (2), s.96-101: <https://psykologtidsskriftet.no/fagessay/2023/01/seksuelle-grensekrenkelser-i-behandlingsrelasjoner>

Garnes, S. (2023). Ujevnt om funksjonsvariasjon og seksuelle overgrep. Bokanmeldelse. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 60 (1), s.50-51.

Hafstad, G.S. & Augusti, E.M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12-16 år.* (Rapport 4, NKVTS): <https://www.nkvts.no/rapport/ungdoms-erfaringer-med-vold-og-overgrep-i-oppveksten-en-nasjonal-undersokelse-av-ungdom-i-alderen-12-til-16-ar/>

Kenny, N. (2019). Still Unhealed. *Treating the Pathology in the Clergy Sexual Abuse Crisis.* Toronto: Novalis.

Kirkengen, A.L. & Næss, A.B. (2020). *Hvordan krenkede barn blir syke voksne.* Universitetsforlaget

Kleiven, T. (2004). *Når den utsatte blir usynlig: om seksuelle overgrep i kristne miljøer.* Oslo: Luther forlag.

Kleiven, T. (2008). *Intimitetsgrenser og tillitsmakt: kirkesamfunns bruk av retningslinjer i møte med seksuelle krenkelser sett i lys av et diakonifaglig perspektiv.* (Doktorgradsavhandling.) Oslo: Det teologiske menighetsfakultet.

Kleiven, T. (2018). «Not in my Church”: When Sexual Abuse affects the Congregation. *Diaconia* 9 (1), s. 53-72.

Lundgren, E. (1985). *I Herrens vold: dokumentasjon om vold mot kvinner i kristne miljøer.* Oslo: Cappelen.

Lundgren, E. (1994). *La de små barn komme til meg: barns erfaringer med seksuelle og rituelle overgrep.* Oslo: Cappelen.

Ross, S.A. (2019). Feminist Theology and the Clergy Sexual Abuse Crisis. *Theological Studies* 80: 632-652.

Steine, I.M., Winje, D., Nordhus, I.H. Milde, A.M., Bjorvatn, B. Grønli, J., Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep: prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 53 (11), s. 888-899. <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2016/11/langvarig-taushet-om-seksuelle-overgrep>

Whitaker DJ, Le B, Hanson RK, Baker CK, McMahon PM, Ryan G, Klein A, Rice DD. Risk factors for the perpetration of child sexual abuse: A review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect* 32 (2008), 529-548.

Zollner, H. (2019). The Child at the Center: What can Theology Say in the Face of the Scandals of Abuse. *Theological Studies* 80: 692-710

VEDLEGG

1 | ANTALL KATOLIKKER OG KATOLSKE PRESTER I NORGE

År	Antall katolikker	Antall prester (tre bispedømmer)
1875	460	10
1900	1.969	22
1920	2.612	23
1930	2.827	33
1940	3.000	45
1946	4.905	43
1950	4.753	57
1960	6.229	52
1970	9.225	70
1980	13.961	68
1986	20.280	50
1990	28.155	57
1994	33.933	66
2004	42.629	62 (kun OKB)
2006	46.440	64 (kun OKB)
2010	66.972	66 (kun OKB)
2015	95.655	113
2020	162.254	115

2 | Utvalg av granskningsrapporter om seksuelt misbruk i den katolske kirken

USA	2003	Boston Report 1940-2003
USA	2004	John Jay Report 1950-2002
Irland	2009	Ryan Report 1936-2009
Belgia	2010	Adriaenssen Rapport
Irland	2011	Cloyne Report 1996-2009
Nederland	2011	Deetman Rapport 1945-2010
Tyskland	2011	Unabhängige Beauftragte für Fragen des Sexuellen Kindermissbrauch
USA	2018	Pennsylvania Grand Jury Report
Australia	2018	Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse Final Report

Tyskland	2018	Sexueller Missbrauch an Minderjährigen durch Katholische Priester, Diakone und männliche Ordensangehörige im Bereich der Deutschen Bishopskonferenz
England/Wales	2020	Safeguarding in the Roman Catholic Church in England and Wales
Frankrike	2021	Les violence sexuelles dans l'Eglise catholique. France 1950-2020 (Engelsk sammendrag tilgjengelig)
Tyskland	2022	Sexueller Missbrauch Minderjähriger und erwachsener Schutzbefohlene durch Kleriker und hauptamtliche Bedienstete von 1945 bis 2019 (München und Freising)
Tyskland	2022	Betroffene – Beschuldigte – Kirchenleitung. Sexualisierte Gewalt und Minderjährigen sowie schutz- und hilfbedürftigen Erwachsenen durch Kleriker im Bistum Osnabrück seit 1945.
Polen	2022	Ochrona małoletnich i bezbronnych oraz pomoc pokrzywdzonym wykorzystaniem seksualnym w Kościele w Polsce
Frankrike	2023	Control and Abuse Investigation on Thomas Philippe, Jean Vanier and L'Arche (1950-2019)
Portugal	2023	Dar voz ao – silencio. Comissao Independente para Estudo dos Abusos Sexuais de Crianças na Igreja Católica Portuguesa (Engelsk sammendrag tilgjengelig)

3 | Utvalg filmer om seksuelt misbruk i den katolske kirken

- ♦ The Boys of St. Vincent, 1992, kanadisk
- ♦ Primal Fear, 1996, amerikansk
- ♦ The Magdalena Sisters, 2002, irsk
- ♦ La mala educación, 2004, spansk
- ♦ Deliver Us from Evil: Innocence and Faith Betrayed, 2006, amerikansk
- ♦ Doubt, 2008, amerikansk
- ♦ Mea Maxima Culpa: Silence in the House of God, 2012, amerikansk
- ♦ Philomena, 2013, britisk
- ♦ The Prey – Silence in the Name of God, 2013, italiensk
- ♦ Calvary, 2014, irsk
- ♦ Obediencia perfecta, 2014, meksikansk
- ♦ El Club, 2015, chilensk
- ♦ Verfehlung, 2015, tysk
- ♦ Spotlight, 2016, amerikansk
- ♦ The Keepers: Who Killed Sister Cathy?, 2017, amerikansk
- ♦ Kler (de Geistliche), 2018, polsk
- ♦ Grâce à Dieu (ved Guds nåde), 2019, fransk
- ♦ Tylko nie mów nikomu (bare ikke fortell noen), 2019, polsk
- ♦ Examen de consciencia (et spørsmål om samvittighet), 2019, spansk
- ♦ Revelation, 2020, australsk
- ♦ Procession, 2021, amerikansk

VEDLEGG

4 | ARBEIDSGRUPPE MANDAT

Biskop Bernt Eidsvig i Oslo katolske bispedømme (OKB) ønsker at bispedømmet bør søke å skaffe seg bedre kunnskaper om mulige overgrep begått i kirkelig sammenheng i løpet av de siste 70 år.

Det oppnevnes herved en arbeidsgruppe ledet av professor Knut Ruyter som skal vurdere hvordan Kirken bør gå frem for å få kjennskap til mulige seksuelle overgrep/maktovergrep mot barn/ungdom under 18 år og sårbare voksne i perioden.

Gjerningspersoner kan være geistlige, ordensfolk, ansatte og/eller frivillige.

Arbeidsgruppen skal:

1. Kartlegge hva som allerede er gjort og hvilke tiltak som er innført i OKB.
2. Kartlegge hva som finnes av forskning på seksuelt misbruk av barn i Norge, også relatert til religiøse organisasjoner
3. Gi en overordnet vurdering av granskningene av DKK i Frankrike og i Tyskland: metoder, resultat og oppfølging
4. Vurdere hensiktsmessigheten (formål, nytte, ulemper) av å nedsette en granskningskommisjon i Norge nå, sett i lys av nylig gjennomførte granskninger i Frankrike og Tyskland og nåværende kunnskapsgrunnlag, sett opp mot andre og enklere fremgangsmåter for å skaffe ønsket kunnskap.
5. Og hvis vurdert hensiktsmessig og nyttig:
 - A. med hvilket oppdrag og mandat en evt kommisjon skal ha, retrospektivt og/eller prospektivt (retrospektivt med nødvendige begrensninger til hva som kan undersøkes bakover og med hvilke metoder, prospektivt med utredning av forbedring av tiltak, evt også med en nærmere klargjøring mellom intern justis og norsk lov)
 - B. med hvilken sammensetning en kommisjon skal ha, inkl forslag til fagfolk.

Arbeidsgruppen etableres med maksimum fem representanter, gjerne med faglig, pastoral eller rettslig erfaring med håndtering av seksuelt misbruk.

Arbeidsgruppens medlemmer er: Knut Ruyter (leder), Pål Bratbak, Liv Marit Meyer Petersen, Maria Jordet og Hans Rossiné (faglig sekretær).

Arbeidsgruppen skal avgi en skriftlig rapport til biskopen, med en begrunnet anbefaling, innen den 23. juni 2023.

Ressurser: Arbeidsgruppen suppleres med en faglig sekretær.

Nødvendige utgifter dekkes: bevertning, møtemat, reisekostnader mm

